

60 GODINA OD POBEDE NAD FAŠIZMOM I SAVREMENOST

SVI DRUMOM, SRBIJA ČORSOKAKOM

U okviru obeležavanja značajnog jubileja koji je proslavio čitav svet, Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. organizovalo je 19. maja u beogradskom "Medija-centru" tribinu "60. godina od pobeđe nad fašizmom i savremenost". Tom prilikom govornice su istaknute ličnosti političkog, društvenog i naučnog života - istoričarke Latinka Perović i Olivera Milosavljević, predsednik Evropskog pokreta u Srbiji Živorad Kovačević i predsednik Socijaldemokratske unije Žarko Korać. Bolest je sprečila da im se pridruži i akademik Branko Pavičević čije izlaganje je takođe bilo predviđeno od strane organizatora.

● Kao nikad za proteklih šezdeset godina, ove godine je Dan pobeđe nad fašizmom poslužio kao uveličavajuće ogledalo, kao lakmus za stanje duha i odnosa snaga u svakom narodu. Odnos prema fašističkoj i antifašističkoj prošlosti podignut je u evropskim narodima na nivo merila kulturne i političke zrelosti svakog od njih naglasila je **Latinka Perović**.

Odgovarajući na pitanja gde smo mi kao društvo u odnosu na taj stepen zrelosti, konstatovala je da se antifašizam u Srbiji, kao deo jugoslovenskog antifašizma, opasno relativizuje: ignorisanjem neposredne prošlosti; ravnodušnošću vlasti, pod parolom slobode, prema pojavama fašizma, antisemitizma i revanšizma; najzad, prećutkivanjem strane koja je u II svetskom ratu predstavljala nimalo zanemarljiv deo antihitlerovske koalicije. U ime dekomunizacije prošlosti, došlo je do njene ideologizacije, što je obeležavanju Dana pobeđe nad fašizmom u Srbiji dalo fantomski karakter.

● Naglašavajući da je antifašizam ugrađen u same temelje ujedinjene Evrope, **Živorad Kovačević** je upozorio da u našem društvu moraju da zabrinu pojave koje, makar i sporadične, reinkarniraju i legitimizuju fašističku

ideologiju i praksu pa i to što u nekim intelektualnim krugovima fašizam postaje pomoćan kao navodni izraz neukrotive slobode duha. Nesumnjivo je da je društvo kontaminirano virusima koji su agresivni i nose vrlo opasan potencijal, ako im na put ne stanu demokratske institucije, civilno društvo i demokratsko javno mnjenje, uključujući slobodne ličnosti koje se ne ustručavaju da plivaju uz struju i kažu popu pop i bobu bob.

U tom kontekstu, Kovačević je zaključio da savremena odbrana antifašizma i podsećanje na šest decenija od pobeđe nad silama mraka ne treba da bude svedena samo na neophodnu odbranu istine o antifašističkoj epopeji na ovim prostorima, koju će nositi njeni već ostareli učesnici, već se mora istovremeno i sve više širiti na evropejstvo, modernost, demokratiju, borbu za ljudska prava, etiku i civilizacijske standarde, otvorenost prema drugima i toleranciju, kao uporišta današnjeg antifašističkog fronta, u kome će, kao i tridesetih i četrdesetih godina prošlog stoleća, prednjačiti mladi - buntovni, obrazovani i otvoreni za novo, humano i univerzalno.

● Baš kada je proslava pobeđe nad fašizmom bila idealna prilika da se ovo društvo pomiri sa drugima, ono je odlučilo da se još jače zavadi, identifikujući se sa idejama sa kojima su ga iste nacionalističke ideologije zavadile već dva puta, 1941. i 1991 - istakla je **Olivera Milosavljević** i dodala da ta šizofrena izokrenutost srpske sadašnje prošlosti nije tu slučajno. Ona nema mnogo veze sa onim što se desilo pre šezdeset godina. Ona ima veze samo sa mnogo bližom prošlošću, sa ratovima 90-ih i sa ideologijom koja ih je vodila a koja i danas vlada ovim društvom. Ne slave se gubitnici i ne izjednačavaju sa pobednicima nad fašizmom zbog njih samih. Slave se samo zato da bi njihova ideologija nastavila da živi. A kada jednog dana rehabilitacija četničke ideologije postane gotova

SVEČANA AKADEMIJA POVODOM DANA POBEDE BORBOM DO SLOBODE I NOVOG ŽIVOTA

Povodom 60. godišnjice pobeđe nad nacifašizmom u II svetskom ratu Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. organizovalo je 8. maja svečanu akademiju u Muzeju "25. maj" kojoj je prisustvovala i zamenica gradonačelnika Beograda Radmila Hrustanović.

Skup je otvorio predsednik Društva prof. dr Radoslav Ratković a o četvorogodišnjoj borbi koja je dovela do pobeđe govorio je general-potpukovnik JNA u penziji Žika Stojić. Tom prilikom prikazan je i dokumentarni film "Do pobeđe i slobode". Posle akademije prisutni članovi i simpatizeri Društva posetili su grob Josipa Broza Tita na koji je u njihovo ime delegacija Društva položila cveće.

(Izvodi iz izlaganja **Žike Stojića** - strana 2)

stvar, onda će, veruje današnja politička elita, biti rehabilitovani i ratovi 90-ih koji su saglasno sa tom ideologijom i vođeni.

● Prisustvujemo jedinstvenom procesu u evropskim razmerama: Srbija se, po vlastitoj odluci, ispisuje iz sila pobednica i upisuje među snage poražene u II svetskom ratu - reči su **Žarka Koraća**. Proslava 60 godina od pobeđe nad fašizmom bila je, nažalost, prava slika naše takozvane političke elite. Ta konfuzna proslava, bez ikakvog isticanja onih koji su stvarno pobedili u II svetskom ratu i koje su saveznici priznali kao značajne učesnike u antifašističkoj borbi - najtužnija je slika onoga što je u političkom smislu Srbija danas. Srbija je tom proslavom pokazala šta je u glavama ljudi koji je vode, a to se ne razlikuje mnogo od onoga što je dominiralo osamdesetih i devedesetih godina.

(Izvodi iz izlaganja - strane 2-5)

ŠESTA SKUPŠTINA DRUŠTVA KRAJ PRE POČETKA

Šesta skupština Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945, sazvana za 25. april u skladu sa Statutom, a na osnovu odluke Saveta Društva i prethodne rasprave u okviru Saveta i Izvršnog odbora, razila se ne obavivši predviđeni posao.

Do toga je došlo zbog toga što je grupa članova Društva organizovano nastupila sa ciljem da se onemogućí rasprava o predlogu da se promeni ime Društva. Omalovažene su prethodne odluke Saveta i Izvršnog odbora Društva. Iako se rasprave o promeni imena vode nekoliko godina, tvrdilo se da to pitanje nije sazešlo da se iznese pred Skupštinu uprkos nedvosmislenom zaključku Saveta da se s tim predlogom pred Skupštinu iziđe.

Iako su se podružnice Društva u Novom Sadu, Pančevu i Sremskoj Mitrovici izjasnile za promenu imena, omalovaženo je izjašnjavanje ovog dela članstva uz pokušaje da se vođena

rasprava prikaže kao da je nije ni bilo.

Tvrdilo se da nisu razmenjeni stavovi celokupnog članstva te da predlog koji je prethodno prošao kroz sve organizacione oblike Društva nije razmatran na adekvatan način a istovremeno je činjeno sve da se onemogućí rasprava na Skupštini koju formalno čini svo članstvo a faktički svi članovi koji na nju dođu, te je najširi mogući oblik okupljanja članstva i njegovog učešća u raspravi.

Tvrdnjama da neprihvatanje skidanja rasprave o promeni imena sa dnevnog reda Skupštine znači cepanje Društva - postavljen je direktan ultimatum. A sve to odvijalo se u atmosferi koja ne priliči demokratskom skupu, što je na kraju dovelo do neregularnih uslova za rad i predsednika stavilo pred svršen čin - da sednicu zaključí kao neuspehu.

Rasprave i polemike o neuspehu Skupštine prenele su se i u javne medije.

(Opširan prikaz Skupštine i javna reagovanja povodom nje - strane 9-11)

LATINKA PEROVIĆ

ODNOS PREMA ANTIFAŠIZMU - MERILO KULTURNE I POLITIČKE ZRELOSTI

Odnos prema fašističkoj i antifašističkoj prošlosti podignut je u evropskim narodima na nivo merila kulturne i političke zrelosti svakog od njih. Gde smo mi kao društvo u odnosu na ovaj stepen zrelosti? Kako izgleda Srbija u ogledalu koje je pred nju postavila 60. godišnjica pobeđe nad fašizmom? Može li se ta slika izdvojiti iz konteksta koji je ovde stvaran od polovine osamdesetih godina proteklog veka?

U prvi mah, Srbija je delovala konfuzno, ali se odmah pokazalo da je konfuzija prividna. Iz slabog srpskog društva, koje su u poslednjoj deceniji i po anestetizirali etnički nacionalizam, ratovi za teritorije i ratni zločini čija je kulminaciona tačka Srebrenica, kao i nasilje koje ovde ima dugu, nažalost neproučenu istoriju - došla su upozorenja da se antifašizam u Srbiji, kao deo jugoslovenskog antifašizma, na više načina opasno relativizuje... Falsifikati istorije su moguć i oni se stalno vrše. Kao i revizije istorije. Ali, po istorijsku svest svakog naroda, a to znači po njegovo političko i kulturno sazrevanje, fatalno je ono shvatanje koje istoriju ne tretira kao višeznačan proces. Ono je, pored ostalog, i izrazito primitivno.

Posledice pomenutog načina obeležavanja Dana pobeđe nad fašizmom, koje su se manifestovale u produblivanju podela u srpskom društvu koje će se komplikovati, i zaoštravanju odnosa sa susedima, razotkrile su suštinu. Predstavnic

vladajuće koalicije, u nastojanju da sliku poprave, nastavljaju da tu suštinu ogoljavaju. Tako jedan od njih kaže: "Svaka država ima prava da radi određene unutrašnje stvari na način na koji misli da treba... Mi se ne mešamo na koji način to radi Hrvatska i oni ne treba da se mešaju u ono što mi radimo. Ono što je značajno za Srbiju koja se nalazi na evropskom putu, to je regionalna saradnja".

Na stranu to što se mi, ipak, mešamo... U galimatijasu citiranog predstavnika vladajuće koalicije jasno se, ipak, prepoznaju zatvorenost i arogancija koje bude sumnje druge strane u političke pretenzije Srbije. Tako se, bez obzira na evropsko ruho, politika vladajuće koalicije pokazuje kao nastavak one prethodne koja je dovela do rata, stradanja, zločina, materijalnih gubitaka i siromaštva. Bez određenja prema toj politici, za šta je Dan pobeđe nad fašizmom bio prava prilika, evropska orijentacija Srbije je puka retorika.

Danas se celokupna historiografija koja je nastala u proteklih pola veka odbacuje kao ideologizirana. *Ipsa facto*, ova koja danas nastaje treba da je *neideologizirana*, to jest naučna. Ali, mi smo još usred vladavine ideologije: socijalnu je smenila nacionalna. U svojoj knjizi "*Mračni kontinent, evropsko dvadeseto stoljeće*", istoričar Mark Mazover kaže da sve ideologije teže da svoju vladavinu predstave kao "kraj istorije". One poistovećuju istoriju sa svojom pobedom i tumače istoriju projektujući sadašnjost na prošlost. I zaključuje: "Danas je potrebna drukčija vrsta povijesti - koja neće biti korištena kao instrument politike nego će nas približiti prošlosti kakva je bila - koja vidi sadašnjost ne samo kao jedan od mogućih ishoda borbi i nesigurnosti naših prethodnika".

Mi smo daleko od takvog shvatanja istorije. Savremena historiografija gubi iz vida da je u Srbiji u toku fašističke okupacije vođen građanski rat. Do sraza je došlo između dve različite koncepcije rešenja srpskog nacionalnog pitanja. U ratu je poražena, ideološki i institucionalno, ona koncepcija koja je zagovarala *Homogenu Srbiju*, etnički čistu državu, koja je podrazumevala etnička čišćenja. Pobedila je ona koja je zagovarala obnovu jugoslovenske države kao složene države. Kvislinštvo i kolaboracija izvedeni su iz tog nepomirljivog sraza. Zato se ovde nikad nije ni radilo o pomirenju već o revanšu. Umesto da žrtve budu, kao što je to učinjeno u Sloveniji, izjednačene u zaboravu, njima se neprestano licitira.

Nakon pedeset godina mira i među komunistima je poražena ona struja koja je tražila moduse opstanka Jugoslavije kao konfederalne države. Pobednička struja među komunistima uspostavila je savez sa poraženima u ratu. Taj savez je dao snagu etničkom nacionalizmu u Srbiji, odnosno ideji etničke države.

Nijedna ideologija ne sadrži samo jedan aspekt. Srpski nacizam, kako je pre četrdesetak godina primetio Radomir Konstantinović, je autohton. On izrasta iz plemenske svesti koja se formirala u *zadružnoj, domaćinskoj* Srbiji, i predstavlja krajnji izraz srpskog nacionalizma. On je "zatvoren u krug prema

SVEČANA AKADEMIJA POVODOM DANA POBEDE

BORBOM DO SLOBODE I NOVOG ŽIVOTA

"Kada su svi napustili narod a okupator zaveo teror, jedino se Komunistička partija Jugoslavije s Josipom Brozom Titom na čelu nije mirila sa okupacijom zemlje već je narod pozvala i povelu u oružanu borbu" - naglasio je Žika Stojišić govoreći na svečanoj akademiji koju je povodom Dana pobeđe nad nacifašizmom u II svetskom ratu organizovalo Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945.

Stojišić je potom podsetio da su ciljevi okupatora bili:

- maksimalno korišćenje geostrategijskog položaja, materijalnih i ljudskih potencijala Jugoslavije za njihove agresorske interese;
- stvaranje legionarskih jedinica od jugoslovenskog ljudstva i njihovo angažovanje na strani sila osovine;
- surova denacionalizacija jugoslovenskih naroda.

Dizanjem ustanka i pretvaranjem Jugoslavije iz okupirane zemlje u ratište ugrožena je pozadina osovinskih armija na istočnom i afričkom frontu, a ostalim okupiranim narodima dat je podstrek da krenu u oružanu borbu protiv nacifašizma - rekao je u nastavku Stojišić ističući da je ustanak u Jugoslaviji predstavljao prelomni istorijski događaj čiji je odjek prešao okvire Jugoslavije i Balkana.

Stojišić je zatim pomenio višestruke pokušaje Josipa Broza Tita da se četnici Draže Mihailovića pridobiju za zajedničku borbu. Dao je presek sva tri perioda oružane borbe - partizanskog ratovanja, kombinovanog oblika oružane borbe i operacija za konačno oslobođenje Jugoslavije. U tom kontekstu podsetio je da je, tokom priprema za konačno oslobođenje zemlje, Vrhovni štab NOV i POJ početkom 1945. postigao sporazum o zonama dejstva i koordinaciji operacija sa Sovjetskim Savezom, SAD i Velikom Britanijom. Maršal Tito je sa feldmaršalom Aleksanderom, komandantom savezničkih snaga za Sredozemlje, postigao sporazum za usklađivanje dejstva Jugoslovenske armije u Hrvatskoj, Sloveniji i Austriji, a sa maršalom Tolbuhinom o sadejstvu 3. ukrajinskog fronta i 3. armije JA u operacijama u Mađarskoj, Podravini, Štajerskoj i Austriji.

Sa stanovišta političkih i vojnih rezultata bitno je istaći da su zadaci postavljeni pred Jugoslovensku armiju u završnoj ofanzivi u potpunosti ostvareni. Jugoslovenska armija je sama oslobodila zemlju i one krajeve koji su posle I svetskog rata ostali pod Italijom i Austrijom. Oslobođenje zemlje vlastitim snagama značilo je osiguranje tekovina NOR-a a samim tim i eliminisanje svih spoljnih uticaja na društveno i državno uređenje - zaključio je Stojišić.

svemu što je izvan njega i što je, zato, opako tuđinsko (i neprijateljsko, jer je tuđe). Njegovo se zlo sastoji u sukobu sa istorijom, u pokušaju istorijske regresije, i to linijom nasilnog povratka u vanvremensku prošlost". Šta su drugo devedesete godine XX veka i šta je drugo previđanje srpskog nacizma nego kontinuitet sa tim razdobljem?

Za mene je ovo najvažnija pouka obeležavanja Dana pobeđe nad fašizmom u Srbiji. Bez imenovanja etničkog nacionalizma kao izraza duboko arhaičke političke i socijalne svesti plemena koje rezultira siromaštvom i parazitiranjem kvazielita na zaostalosti masa, evropska orijentacija Srbije svešće se na fasadu. I to neće biti prvi put u njenoj istoriji u protekla dva veka. A nove manifestacije etničkog nacionalizam držaće Srbiju u stanju latentnog građanskog rata i u nepoverenju sa susedima. Ali i pod paskom Evrope, koja nijednoj državi neće dopustiti da relativizuje one vrednosti koje su u temelju njenog velikog projekta. Antifašizam je jedna od tih vrednosti. Zato je tako važna slika Srbije u ogledalu 60. godišnjice Dana pobeđe nad fašizmom. Zabrinjavajuće je da to njena politička elita ni danas ne shvata.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ FAŠIZAM NE SPAVA, POTREBNA JE STALNA OPREZNOST

Drugi svetski rat je bio ne samo pobeđa jedne ratne koalicije nad drugom, nego i pobeđa jednog shvatanja sveta nad drugim - zato se prilikom svih majskih manifestacija u svetu i ne stavlja u prvi plan vojni poraz sila Trojnog pakta, već pre svega pobeđa civilizacije nad fašizmom, kao najvećom retrogradnom opasnošću koja je ikad zapretila čovečanstvu.

Poseban značaj ima činjenica da je antifašizam ugrađen u same temelje ujedinjene Evrope... Nije bez razloga na skupu lidera evropskih zemalja održanom 1955. u Milanu odlučeno da *Dan Evrope* bude 9. maj, koji se vezuje ne samo za Šumanovu deklaraciju već i za pobeđu nad fašizmom, a da je 27. januar, kada je 1945. godine oslobođen Aušvic (Osvienčim) ustanovljen kao *Dan sećanja na žrtve fašizma*. To antifašističko opredeljenje ujedinjene Evrope izražava se i na druge načine, sistemski preko evropskih standarda koji utvrđuju vladavinu prava i zaštitu ugroženih pojedinaca i manjina i praktično-politički, na primer ujedinaivanjem demokratskih snaga kad zapreti opasnost od profašističkog nadiranja (Lepen u Francuskoj), sankcijama članicama Evropske unije kad fašisti uđu u vladu (Hajder u Austriji), izručivanjem optuženih za ratne zločine kao preduslovom za napredak u procesu pridruživanja ujedinjenoj Evropi (Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina)...

Pobeđa nad hitlerovskom koalicijom likvidirala je fašističke režime koji su izazvali II svetski rat, ali fašizam nije nestao sa istorijske scene. Javljao se i javlja u dva vida: stvaranjem neofašističkih režima u Aziji, Latinskoj Americi i na Balkanu (koji su, ipak, uglavnom srušeni) i kroz političku praksu i tendencije koje imaju mnogo fašističkog - u unutrašnjem društvenom životu mnogih zemalja i u međunarodnim odnosima. Stoga je potrebno i korisno prepoznati one pojave fašizma

koje su, u većoj ili manjoj meri, zajedničke u konkretnim istorijskim fašističkim formacijama, ali i u savremenim kretanjima u pojedinim društvima i na globalnoj sceni.

Teško bi danas bilo okarakterisati neku državu kao fašističku. Sem toga, režimi, političke stranke, grupacije ili škole mišljenja koji su nesumnjivo ili pretežno fašistički po mnogima od kriterija (po kojima se prepoznaje fašizam) odričuće da imaju bilo šta zajedničko sa fašizmom, jer je taj pojam u svesti ljudi pre svega vezan za nacističke zločine i definitivno je odbačen kao moguća politička alternativa. Ali, treba uvek pažljivo proveravati da li se i u kojoj meri neki od elemenata fašizma ili više njih mogu prepoznati u funkcionisanju konkretne države i društva odnosno da li traže pravo građanstva ili odražavaju određena politička mišljenja ili strujanja koja često nailaze na priličan odjek u biračkom telu. Bezmalopri svaka od takvih odrednica (Kovačević je u svom izlaganju prethodno opširno citirao dva eminentna autora koji su sistematizovali elemente fašizma) - bila je prisutna u režimu koji je oboren 5. oktobra: nacionalizam i populizam, nepoštovanje ljudskih prava, ksenofobija, pronalaženje neprijatelja i zavera, kontrola nad najvažnijim medijima, gušenje nezavisne štampe i proganjanje, čak ubistva novinara, korupcija, sprega sa mafijom i špekulativnim biznisom, sudske i policijske zloupotrebe, izborne prevare.

Možemo li reći da su one danas iskorenjene ili postale beznačajne? Svakako ne. Umberto Eko upozorava: "*Ur-fašizam* (izvorni fašizam) je svuda oko nas, katkad u civilu. Bilo bi mnogo jednostavnije kad bi se neko pojavio na svetskoj sceni i rekao: 'Hteo bih da ponovo stvorim Aušvic, hoću da crne košulje ponovo paradiraju italijanskim trgovcima.' Život nije tako jednostavan.

ČLANARINA ZA 2005 - 300 DINARA

Godišnja članarina za 2005. je 300 dinara, a za učenike i studente - 100 dinara.

Članarina se može uplatiti neposredno, u prostorijama Društva, ili na žiro-račun:

3 5 5 - 1 0 1 9 1 9 4 - 8 3

Vojvođanska banka - filijala Beograd
Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj
narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945.

Članovi, prijatelji i simpatizeri Društva mogu na isti način da uplate i svoje dodatne priloge. Članovi čije je materijalno stanje nepovoljno mole se da simboličnim iznosom potvrde svoju pripadnost Društvu.

Besplatno dostavljanje "Glasa istine" i popust pri kupovini svih izdanja Društva - svojevrsni su povraćaj članarine i priloga.

Borbu za ostvarenje programskih ciljeva i širenje svog uticaja Društvo u značajnoj meri vodi uz pomoć izdavačke delatnosti - štampanjem i distribucijom knjiga i publikacija. Da bi se realizovao što veći broj ovih projekata i tako vrednosti za koje se Društvo zalaže postale dostupnije što širem krugu ljudi a posebno pripadnicima mladih generacija, neophodna je pomoć članova u dva pravca - da se obezbedi podrška šireg kruga donatora koji bi učestvovali u realizaciji pojedinih izdanja i, drugo, da se uključe u distribuciju izdanja Društva.

Sve članove koji u tom smislu mogu da pomognu ili imaju odgovarajuće ideje Izvršni odbor moli da se jave Društvu neposredno, pismom ili na telefon (011) - 43-07-43, svakog radnog dana od 10 do 14 časova.

van. *Ur-fašizam* se može vratiti pod najnevinijom maskom. Naša je dužnost da je skinemo i da upremo prst u svaki od njegovih novih vidova - svakog dana, u svakom delu sveta."

Što se naše stvarnosti tiče, pre svega je vidljivo ono što Todor Kuljić ispravno naziva anti-antifašizmom. I to u dva vida. Prvo,

TRIBINA "60 GODINA OD POBEDE NAD FAŠIZMOM I SAVREMENOST"

kao potiskivanje anifašističke kulture sećanja, svesno prekrajanje istorije, potcenjivanje ogromnog istorijskog doprinosa narodnooslobodilačke borbe zajedničkoj pobedi nad fašizmom, koji su priznali i lideri antihitlerovske koalicije i svetska historiografija i publicistika, naknadno ustoličenje drugog, ravnopravnog antifašističkog pokreta, relativizovanje odgovornosti kvislinga i saradnika fašizma. To se čini sistematski i napadno: kvislinški premijer Nedić ulazi u panteon stotinu najznamenitijih Srba (to Francuzi nisu ni pomisljali da učine sa Petenom ni Rumuni sa Antoaneskuom); dan oslobođenja Beograda postaje danom komunističke okupacije; iz registra ulica i ustanova brišu se imena antifašističkih boraca, skidaju se spomen-ploče i uklanjaju spomenici; fašistički i antisemitski ideolozi postaju humanistički mislioci; odsustvujemo sa značajnih evropskih antifašističkih manifestacija, zaboravljamo sve važnije datume iz antifašističke istorije; pišu se novi udžbenici istorije u skladu sa tim preovlađujućim trendom.

Drugo, moraju da zabrinu i pojave koje, makar i sporadične, reinkarniraju i legitimizuju fašističku ideologiju i praksu: antisemitske parole i sknavljenje spomenika, razvijanje interesa kod mladih da saznaju "pravu istinu" preko "Sionskih mudraca" ili "Majin kampfa", formiranje grupa za nasilje ili propagiranje fašističkih ideja, organizovanje tribina za razobličavanje "laži" o masakru u Srebrenici, nasilje prema Romima i drugim pripadnicima nacionalnih manjina itd.

Najzad, ima mnogo fenomena na našoj političkoj, kulturnoj i medijskoj sceni koji se ne izvode direktno iz fašističke ideologije, ali pripadaju ambijentu iz kojeg se rađao fašizam odnosno ulaze u arsenal onih pojava o kojima govore Blit i Eko kao o određujućim odrednicama fašizma. Njih ima sijaset...

OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ

KO NEMA IDENTITET, IZMIŠLJANJEM PROŠLOSTI PRIBAVLJA LAŽNI

Proslava pobeđe nad fašizmom u Srbiji, ove 2005. savršeno jasno je pokazala da ovde "ne postoji" istorija mimo interesa vladajuće ideologije, da prošlost ima samo upotrebnu vrednost a da pobeđa nad fašizmom od pre 60 godina interesuje našu političku elitu samo utoliko ukoliko proceni da je to potrebno da se, s jedne strane, zadovolji antifašistička Evropa, a s druge strane, da se zadovolji biračko telo koje će glasati na sledećim izborima.

Zato je traljava proslava pobeđe nad fašizmom kod nas i mogla da bude organizovana tako da se Srbija prikaže kao jedina zemlja na svetu u kojoj antifašizam nije imao ni vođstvo ni vođu, kao jedini antifašizam koji niko nije organizovao, jedini depersonalizovani antifašizam, jedini antifašizam koji nije umeo da peva pa je i muzika morala iz crkve da se pozajmi, jedini antifašizam koji nije ostavio nikakvog traga o sebi.

Drugim rečima, to je bio jedini rasplinuti, amorfni antifašizam koji je i bio i nije bio, i jeste i nije, i zato ga i slavimo i ne slavimo. Ali, to je, sudeći po "proslavi" bio i jedini antifašizam na svetu koji je dao dignitet današnjoj političkoj eliti da i ona može da kaže da je antifašistička, da je na strani pobednika nad fašizmom a da ne pomene ni jednog trenutka antifašiste-pobednike i njihovog vođu, jer ako bi to uradila možda ne bi pobedila na sledećim izborima. Sramna proslava i sramni današnji antifašizam koji to i nije ali bi voleo da se tako zove jer je to danas ulaznica za Evropu. A ako sutra to ne bi bila ulaznica za Evropu, utoliko bolje, samo će iskreno priznati da to nikada nije ni bio, samo se pravio.

VOJVODINA: OBELEŽAVANJE JUBILARNE GODIŠNJICE POBEDE NAD FAŠIZMOM

NOVI SAD

9. MAJ - DAN PORUKA I POUKA

Deveti maj je Dan pobeđe, dan pouka i poruka. Evropska zajednica uzima ga za svoj dan upravo radi poruka koje borba protiv fašizma i pobeđa nad njim trajno nose sa sobom. Za narode Jugoslavije, pa i Srbije svakako, 9. maj je dan podsećanja na herojski rat protiv fašističkih okupatora i domaćih kolaborantskih snaga. On nas podseća na istinu da je taj rat ujediniio narode krvavo sukobljene i uzdigao Jugoslaviju u sam vrh svetskog antifašističkog otpora.

Ovo je istakao Boško Krunic, govoreći u ime Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji i njegove Novosadske podružnice na centralnoj vojvođanskoj proslavi obeležavanja 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom u II svetskom ratu.

Svečanost je održana u Skupštini Vojvodine na inicijativu Pokrajinskog odbora Društva i Novosadske podružnice. Zvanični organizator bila je Skupština Vojvodine čiji je predsednik Bojan Kostreš i otvorio svečani skup kraćim prigodnim govorom pozdravljajući prisutne među kojima su bili poslanici Skupštine Vojvodine, članovi Društva za istinu o antifašističkom NOB-u, pretežno mlado članstvo Antifašističke akcije Novog Sada, kao i drugi građani.

U umetničkom delu programa izvedena

je Himna Evrope - Oda radosti, a Mira Banjac interpretirala je poemu "Vojvodina" pesnika Miroslava Antića.

U svom izlaganju Boško Krunic je rekao i:

- Sa vremenske distance, a posebno imajući u vidu košmar devedesetih godina prošlog veka, 9. maj nas sve snažnije podseća na visoke moralne principe i ciljeve borbe za slobodu i opstajanje na ovim prostorima. Te ciljeve i principe vidimo, pre svega, kao utemeljenje i odbranu suvereniteta stečenog snagom borbe i stvaranja Druge Jugoslavije, u stvaranju zajednice na federativnim osnovama koja je značila nacionalnu ravnopravnost, toleranciju i miran razvoj. A to su, kao što vidimo, temeljne odrednice savremene Evrope.

- Nismo ophrvani obožavanjem prošlosti već odbranu istine o antifašističkoj borbi u Jugoslaviji, Srbiji, Vojvodini smatramo visokomoralnim činom, kako zbog ogromnih ljudskih žrtava, tako i zbog civilizacijskih vrednosti koje je ta borba iznedrila.

- U sklopu savezničke koalicije, NOVJ je, uistinu, činila treći front u Evropi i po snazi vojske i po vezivanju snaga sila osovine. Sa ponosom ističemo da je na čelu tog fronta naša Narodnooslobodilačka vojska imala vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita... Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u osuđuje izvrđavanje tih istina i sve trule kompromise na njihov račun koji se čine za tekuće potrebe režima od Slobodana Miloševića do danas. Te neistine će nas udaljiti

od antifašističke Evrope.

- Vojvodina je slavno iznela svoj deo tereta u jedinstvenom NOR-u. Oružanom snagom svojih odreda i brigada, snagom pokreta i narodnooslobodilačke vlasti, ona je ostvarila autonomiju u federativnoj zajednici, Jugoslaviji i republici Srbiji. Zaslupljuća nacionalistička politika usmerena ka dominaciji u Jugoslaviji i podsticanje separatističkih programa odveli su zemlju u strahovito krvoproliće i raspad. A bili smo dovoljno ekonomski, reformatorski pripremljeni za transformaciju ka evropskoj zajednici naroda.

- Od Miloševića do danas, u Srbiji se čini teško nasilje nad istorijom. U licu ideologa rigidnog nacionalizma, Srbija ne želi kontinuitet sa antifašističkom narodnooslobodilačkom borbom koja jedina ima legitimitet savezničke koalicije stican u neprekidnom ratu u Jugoslaviji pa, dakle, i u Srbiji. Toj koaliciji ne može se podvaliti slavljenjem na Ravnoj gori. Mi, naprosto, nemamo pravo da pristajemo na te sramne falsifikate.

- Verujem da delim vaše mišljenje i vaša osećanja ako kažem da se ovim našim svečanim trenutkom u Skupštini Autonomne Pokrajine Vojvodine, kao delom pobeđničkog slavlja ponosne antifašističke Vojvodine i partizanske Srbije, pridružujemo svi ma u Evropi i svetu koji slave herojsku antifašističku borbu i pobeđu nad fašizmom.

Đ.M.

A kako to izgleda kod svih drugih? Na Crvenom trgu 9. maja ove godine, najvažniji svetski državnici nisu imali problem da pozdravljaju pobjedničke zastave i slušaju reči pobjede upućene pre 60 godina lično Staljinu. Ruski predsednik nije imao problem da bude okružen srpom i čekićem, petokrakama i njihovim pesmama, i nije se bojao da će ga neko zato nazvati nedemokratom i da će izgubiti na sledećim izborima. Zašto svetski državnici nisu imali problem? Zato što nemaju problem inferiornih društava koja u odsustvu identiteta i legitimacije, pokušavaju da ga pronađu u izmišljenoj prošlosti. Zato ni Putinovo samosvesno društvo nema problem da prihvati kontinuitet antifašizma Sovjetskog Saveza. Zato oni ne moraju, kao što mora naša politička elita, da slave pobjedu a prećutkuju pobjednike, kako bi otvorili prostor da slave gubitnike a prećutkuju njihov poraz, odnosno, i da slave i da ne slave, da pomešaju i pobjedu i poraz, i antifašizam i borbe protiv antifašizma...

Kada je počelo falsifikovanje istorije u korist danas jedino poželjne četničke ideologije, krenulo se radikalno. Tito je proglašavan agentom Gestapoa, a partizani ubicama, jer se poverovalo da se sa istorijom može sve, iako je još u XIX veku Ilarion Ruvarac znao da u takve nacionalno poželjne "skaske i bajke" veruju učeni ljudi samo ako se pišu za "gotov novac". Onda se uvidelo da tako radikalno laganje nije uverljivo, pa se svelo na manju meru. U ideološkoj kuhinji se rešilo da će se partizanima priznati antifašizam ali samo pod uslovom da se zaborave kolaboracije svih ostalih. Poverovalo se da se našla spasonosna formula "simetrije". Međutim, falsifikovanje istorije u dnevopolitičke svrhe ima svojstvo da mora stalno da se prilagođava promenama. Ako je danas poželjno biti antifašista, onda ideolozi guraju svoje istorijske pretke u

antifašizam. Ako je poželjno biti nacionalista, guraju ih u nacionalizam, ako je poželjno biti demokrata, guraju ih u demokratiju, ali ako jednom bude poželjno ne biti antifašista, gurnuće ih i u borbu rame uz rame sa fašizmom. U tolikom lutanju, falsifikovana istorija jednom, obično na kraju, zaluta a da nije ni svesna da je stigla na pravo mesto.

Sve što zna današnja politička elita naučila je iz svoje kritike komunizma. Ali pošto to učenje nije izvorno, pošto je samo pozitivna strana negativne kritike, ponovila je u mnogo izvitoperenijoj formi ono što je zamerala dalekim prethodnicima. Kritikovala je komunizam da piše svoju istoriju, a oni je proglašavaju skupštinskim dekretom, kritikovala je komunizam da je skratio prethodnu istoriju, a oni su prethodnu istoriju gumicom obrisali, kritikovala je komunizam da je pravio veštačke međunacionalne simetrije da bi se živelo u miru, a oni su napravili još goru, nacionalnu simetriju da bi stanje rata večno potrajalo.

Zato je Srbija danas jedina država na svetu u kojoj najviše zakonodavno telo zakonima piše istoriju; umesto da donosi zakone o univerzitetu ili o elementarnim nepogodama, dekretima određuje ko je pre pola veka bio antifašista. Čuli su negde floskulu da pobjednici pišu istoriju i rešili da je napišu u skupštini...U našem žalosnom društvu još se veruje da su stvari onakve kakvim ih mi proglasimo dekretom. Ako kažemo da su svi ovdašnji ratovi oslobodilački, da će oni stvarno takvi i biti, ako kažemo da smo antifašisti, da ćemo to stvarno i postati, ako kažemo da ovde nema antisemitizma, da ga onda stvarno nema iako se svakodnevno uveravamo da ga ima...Izbor četništva za put u Evropu je upravo takvo slepo verovanje da će slika koju svet ima o nama biti onakva kakvom je mi crtamo.

VOJVODINA: OBELEŽAVANJE JUBILARNE GODIŠNJICE POBEDE NAD FAŠIZMOM

SREMSKA MITROVICA NARODNOOSLOBODILAČKA BORBA - EVROPSKI POKRET

Povodom 60. godišnjice pobjede nad fašizmom i proboja Sremskog fronta, "Sremske novine", uz učešće članova Sremskomitrovačke podružnice Društva za istinu o antifašističkom NOB-u, organizovale su naučni skup "Sremski front - istine i zablude" kome su, pored ostalih, prisustvovali potpredsednik Skupštine Vojvodine i predstavnici Ambasade Rusije u Beogradu.

Otvarajući skup, generalni direktor "Sremskih novina" Dragan Civrić je ukazao da se ovaj list 45 godina bavi istorijskom problematikom pa je logično da u jubilarnoj godini organizuje ovakav skup. Činjenica da se u vreme pada moralnih i drugih vrednosti u našem društvu falsifikuju istorijske činjenice i antifašizam svesno potiskuje u drugi plan - bila je dodatni motiv da se još jednom kvalifikovano ukaže na prelomna istorijska zbivanja koja su se odigrala upravo na ovom, sremskom prostoru.

Viši kustos Muzeja Srema Bora Čekerinac je podsetio da je Srem od davnina bio poprište vojnih pohoda sa zapada na istok, severa na jug, ili obratno, a zatim su o raznim aspektima Sremskog fronta govorili dr Ranko Končar, dr Aleksandar Kasaš, dr Mladeno Colić i generali u penziji Žika Stojić i Georgije Jovičić.

Istoričar Ranko Končar je naglasio da

istorijsko viđenje podrazumeva uvažavanje političkog, međunarodnog i vojnog konteksta, to jest okolnosti u kojima se nalazila Jugoslavija u jesen 1944. i proleće 1945. godine. U političkom domenu, to je vreme kompromisa na koji je rukovodstvo bilo primorano da bi odbranilo dotadašnje tekovine narodnooslobodilačke borbe. Pritisak zapadnih saveznika nije isključivao ni vojnu intervenciju sve do sredine 1945. S vojnog aspekta, Sremski front je, povlačenjem jakih nemačkih formacija, takođe nametnut snagama NOVJ.

Končar je zatim polemisao sa tezama o navodnoj necelishodnosti Sremskog fronta. Označivši ih kao neistorijske, rekao je pored ostalog:

- Saveznički komandant Aleksander posetio je ovaj front u cilju usaglašavanja sa ostalim operacijama snaga antifašističke koalicije jer je cilj bio zajednički - što pre osloboditi čitavu Evropu. Svaki član antifašističke koalicije morao je maksimalno da se angažuje na svom sektoru pa je apsurdna teza da nije bilo potrebno otvarati Sremski front sve dok sovjetske jedinice ne stignu do Budimpešte.

- Nije se Tito dodvoravao saveznicima, kako neki paušalno tvrde, nego je ta borbeno povezana sa saveznicima jugoslovenski oslobodilački pokret i u vojnom i u političkom smislu činila evropskim. Na širem planu, prihvaćen je koncept komunista o Jugoslaviji kao federaciji, a ne četnički.

- Nisu sa činjenicama u saglasnosti ni tvrdnje da je "namerno slata srpska mladost da izgine na Sremskom frontu". U datim okolnostima logično je što je najveća mobilizacija bila u Srbiji ali su jedinice NOVJ na Sremskom frontu odražavale čitav jugoslovenski prostor.

Profesor novije istorije Vojvodine i Jugoslavije Aleksandar Kasaš konstatovao je da su Sremskim frontom grupe nemačkih armija "E", koje su se povlačile iz Grčke, sprečene da učestvuju u odbrani Austrije i Nemačke. I on je polemisao sa tezama: "Sremski front je bio "nepotreban jer je ishod rata već bio izvestan", "Nemci su morali sami da odstupaju ali Broz je Sremskim frontom hteo da se osveti Srbima" i sličnim.

Mladen Colić je predočio situaciju na evropskom ratištu u martu 1945. i u skladu s njom ukazao na značaj Sremskog fronta i sremsko-slavonske operacije.

Tadašnji komandant I vojvođanske brigade Žika Stojić je naglasio da je Sremski front izuzetno značajan za završne operacije u konačnom oslobađanju čitave zemlje. Omogućio je brze i uspešne akcije na severozapadu. Da se grupa armija "E" izvukla po prvobitnom planu, situacija bi i vojnički i politički bila bitno drukčija.

Georgije Jovičić je, pored ostalog, takođe pominjao usklađivanje dejstava na Sremskom frontu sa zapadnim i sovjetskim komandama jer je, pored ostalog, Sremski front štitiio levo krilo III ukrajinskog fronta.

O IMENIMA ULICA, OPET I OPET

UČTIVOST BEZ PRAVOG ARGUMENTA

Na otvoreno pismo koje je blagovremeno, zalažući se za dostojanstvenu proslavu jubilarne godišnjice pobjede nad nacifašizmom u drugom svjetskom ratu, Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u uputilo predsjednicima Svetozaru Maroviću i Borisu Tadiću, premijeru Vojislavu Koštunici i gradonačelniku Beograda Nenadu Bogdanoviću - stigao je samo jedan odgovor i to iz Skupštine Beograda, od Branislava Belića, predsjednika Komisije za spomenike i nazive trgova i ulica.

Ovaj odgovor odnosi se na segment otvorenog pisma u kome se pominju imena ulica i njihovo masovno preimenovanje. Gospodin Branislav Belić je potpisao konstataciju:

"Komisija za spomenike i nazive trgova i ulica Skupštine grada Beograda je usvojila Kriterijume, prihvaćene od strane svih relevantnih činilaca, kojih se, u svom radu, pridržava. Navodimo Vam osnovne izvode iz Kriterijuma:

- Čuvanje odnosno vraćanje prvobitnih naziva ulica koji određuju vreme njihovog nastanka. Za staro jezgro Beograda to bi bili nazivi iz razdoblja 1896-1914. godine, a za staro jezgro Zemuna, nazivi sa kraja 18. i iz 19. veka. Ulice u mlađim delovima grada, posebno onim nastalim posle 1945. godine, trebalo bi da zadrže prvobitne nazive, Svaka epoha treba da bude obeležena u delovima grada koje je stvorila.

- Preimenovanje ulica izvršeno posle 1945. godine u starim jezgrima Beograda i Zemuna po ideološkim kriterijumima i prema imenima tada aktuelnih političkih ličnosti treba preispitati uz vraćanje starih, neopravdano promenjenih starijih imena.

- Preispitivanje naziva prema ličnostima i događajima prevaziđenih političkih trenutaka, kada su novija imenovanja vrednosno i sistematski nižeg ranga od ranijeg sistema imenovanja, ili kada su novija imenovanja narušila imenovanja iz vremena nastanka i formiranja gradskih prostora."

*

U ime Društva za istinu o antifašističkom NOB-u, gospodinu Branislavu Beliću početkom juna upućeno je pismo sledeće sadržine:

"Vaš odgovor na pismo koje smo uputili i Gradonačelniku Beograda cenimo kao nagoveštaj nove prakse u komuniciranju Skupštine grada i njenih čelnika sa građanima Beograda i njihovim udruženjima. Više naših pisama i javnih obraćanja u prethodnom periodu povodom promene imena ulica ostala su, naime, bez odgovora te se mogao steći utisak da gradskim funkcionerima i odbornicima nije, sem u vreme izbora, stalo do kon-

struktivnog dijaloga.

Izvodi iz kriterijuma koje nam navodite u Vašem pismu - dobro su nam poznati. Ne bismo, međutim, želeli da shvatimo da ih koristite kao alibi za mnoge krajnje diskutabilne odluke koje se formalno pokrivaju tim kriterijumima, te da ih navodite umesto suštinskog odgovora na primedbe i predloge koje smo dali. Zato predlažemo da se predstavnici našeg Društva sastanu s Vama kako bismo u neposrednom razgovoru, uz puno uvažavanje nepobitnih činjenica i argumenata, razjasnili mnoge protivrečne situacije do kojih je došlo masovnim preimenovanjem ulica koje je, pored ostalog, uslovljeno i primenom novog ideološko-političkog jednodužja, ali i apsurdnim tumačenjem pomenutih kriterijuma i elementarnim nepoznavanjem činjenica o kojima se ili na osnovu kojih se donose trajne odluke.

Uvereni da ćete naći vremena za takav razgovor te da će u dogledno vreme stići poziv sa Vaše strane, ukazaćemo ovom prilikom samo na neke drastične primere koji potvrđuju da isključivost, bez obzira koji je ideološki predznak, uvek vuče ka apsurdnim rešenjima pri čemu je namećanje tih rešenja zloupotrebom trenutnog odnosa političkih snaga - necivilizacijsko nasilje nad građanima.

Osnovna svrha imenovanja ulica je olakšavanje orijentacije u gradskom prostoru. Svako masovno preimenovanje stvara pometnju u svakodnevnom životu i predstavlja napad na identitet velikog broja građana. Zato je racionalno da te promene, kada su nužne, budu krajnje selektivne imajući na umu da svako vreme i u imenima ulica ostavlja neke svoje zablude, ali da svako vreme i u imenima ulica u gradu poput Beograda ima pravo da ostavi svoje tragove.

- Nisu svi stari nazivi, bez obzira iz koga su perioda, dobri već samim tim što su stari. Konkretno, striktnom primenom već više puta pomenutih kriterijuma, Pupinovom ulicom bi (u opštini Savski venac koju predstavljate) trebalo da se zove onaj blatnjavi prolaz kraj tramvajske okretnice na Gospodarskoj mehani, gde ulice nikada nije ni bilo, mada i dalje na bočnom zidu jedine zgrade na tom prostoru, ali i u mnogim sveže štampanim planovima Beograda, i dalje stoji da je to Pupinova ulica.

- Da se dosledno primenjuju navedeni kriterijumi i principi na koje se poziva, Ulica Dušana Bogdanovića postala bi opet Kopaonička kako se zvala od svog nastanka pa sve dok nije dobila ime Dušana Bogdanovića. A pošto nije tako, pravi razlog je bio - "skidanje" Dušana Bogdanovića a da se pritom ne objasni zašto je

on nepodoban.

- Po istim kriterijumima, na primer, današnja Ulica Gavrila Principa trebalo bi opet da bude - Bosanska. Ali, stari nazivi su važni samo kada treba "skinuti" narodne heroje iz NOB-a 1941-1945. i ličnosti novije istorije. U drugim slučajevima, univerzalni kriterijumi ne važe.

- Ako se iz razloga autentičnosti vraćaju stara imena, bar nekim ličnostima i pojmovima novije prošlosti po kojima su se zvale beogradske ulice - treba dati ulice u novijim delovima grada jer se i kaže da "svaka epoha treba da bude obeležena u delovima grada koje je stvorila". U tom kontekstu, niste ni pokušali da odgovorite na pitanje po kom su kriterijumima onda menjana imena novebeogradskih bulevara i zar Josip Broz Tito, kao inicijator izgradnje Novog Beograda, ne zaslužuje da neki, recimo Treći, bulevar u tom delu grada nosi njegovo ime. I zar, na primer, Peko Dapčević, Koča Popović, pa i maršal Tolbuhin i generali Ždanov i Birjuzov, kao vojskovođe pri oslobađanju Beograda 1944, ne zaslužuju da budu pomenuti na beogradskim uličnim tablama kad je već toliko komitskih vojvoda koji bi, po današnjim kriterijumima, da im se približe ispitaju biografije, lako mogli da se tretiraju kao teroristi.

- Može se pomenuti mnogo sličnih primera. Uvereni da će uskoro doći do razgovora koji predlažemo, navešćemo još samo jedan slučaj koji takođe potvrđuje dokle sve doseže nova ideološka isključivost, odnosno elementarno nepoznavanje konkretne situacije. Za vreme prethodnog predsednika komisije kojoj ste sada Vi na čelu, predloženo je, a Skupština je usvojila, da se na teritoriji Savskog venca dotadašnja ulica Veljka Lukića Kurjaka preimenuje u Ulicu Pavla Jurišića iako dve-tri trolejbuske stanice od nje već postoji Ulica generala Šturma. Šta je tu posredi: da se po svaku cenu "skine" Veljko Lukić ili što se ne zna da su general Pavle Jurišić i general Šturm ista ličnost?

Navedenim primerima želeli smo da naznačimo dve stvari. Pomenuti kriterijumi nisu naročito pouzdan vodič. Na osnovu njih, kada bi tako nešto nalagala neka ideološka isključivost, mogao bi se, na primer, formulisati i predlog da se menja ime Terazija jer nije u upotrebi iz perioda 1896-1914. S druge strane, ti i takvi kriterijumi se, kao što smo pokazali, ne poštuju već se koriste da se nizom nedoslednih improvizacija nedovoljno obaveštenim građanima prašina baca u oči.

*

PS

Iako su prošla dva i po meseca, do ulaska u štampu ovog broja "Glasa istine" nije stigao poziv za predloženi razgovor.

JAVNA REAGOVANJA DRUŠTVA

**DRUŠTVO ZA ISTINU O ANTIFAŠISTIČKOM NOB-U POVODOM
OBELEŽAVANJA 60. GODIŠNJICE POBEDE NAD FAŠIZMOM**

U RASKORAKU SA SVETOM

Evropa je prošle i ove godine nizom velikih manifestacija potvrdila htenje da i obeležavanjem 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom učvrsti svoje zajedništvo. I naša je država mnogim izjavama državnika i političara najavljivala nameru da joj se u tome pridruži.

Građani Srbije i sva demokratska javnost očekivali su da se 60. godišnjica pobeđe nad fašizmom obeleži u skladu sa doprinosom Jugoslavije i Srbije toj pobeđi koji je Jugoslaviju svrstao odmah iza velikih sila pobeđnica - Sovjetskog Saveza, Velike Britanije i SAD, a ispred svih ostalih.

A kako je to obeležavanje u Srbiji konkretno izgledalo?

Na sednici svog Izvršnog odbora, Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji tim povodom je zaključilo da su očekivanja demokratske javnosti višestruko izneverena:

- Naša država je omalovažila proslavu 60. godišnjice oslobođenja Aušvica - simbola patnje i stradanja, mesta na kome se okupio i poklonio ceo svet!

- Proslava 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom u našoj zemlji koncipirana je i

izvedena tako da je bilo teško shvatiti kakva je to borba vođena, ko je pobeđio i

DALJE RUKE OD CRNE GORE

Bilo je predviđeno da Skupština Društva, prekinuta pre no što je usvojen dnevni red, formuliše i stavove Društva povodom aktuelnih zbivanja od značaja za odnose između Srbije i Crne Gore. Izjava tada pripremljena za javnost glasi:

Crnogorski narod kao i svi narodi bivše Jugoslavije ima legitimno pravo na samoopredeljenje. To pravo proizilazi iz povelje Ujedinjenih nacija i helsinških principa demokratske Evrope. Ne vidimo nijedan razlog zašto bi ono bilo uskraćeno jedino crnogorskom narodu. Njemu treba omogućiti da u demokratskim uslovima i bez pritiska sa strane odlučuje o sopstvenoj sudbini. U ime kojih ciljeva i u ime čijih interesa bi trebalo nametati tuturstvo jednoj od najstarijih država na Balkanu? Na to nema pravo ni Evropa, ukoliko neće da gazi sopstvene principe, a ni Srbija, ukoliko iskreno respektuje volju crnogorskog naroda i ukoliko joj je doista stalo do evropskog puta. Smatramo da su samo na bazi demokratski izražene volje crnogorskog naroda o tome da li želi nezavisnost ili neki oblik zajednice sa Srbijom - mogući normalna saradnja, odnosi ravnopravnosti i iskrenog prijateljstva. Zar nas u to ne uverava i istorija prijateljstva dva naroda do 1918 godine?

Etnički Crnogorci koji žive u Srbiju u tom pogledu imaju dvostruku odgovornost. Prvo, ničim ne bi smeli da dovode u pitanje političku volju matičnog naroda i, drugo, morali bi da poštuju zakone zemlje u kojoj žive. Kao građani Srbije, oni bi trebalo da deluju kao most prijateljstva između dva naroda, a ne kao intervencionistička snaga koja bi mogla inicirati i građanski rat u Crnoj Gori. Skup tzv. "terazijskih Crnogoraca", nažalost, najavio je sebe u ovoj drugoj funkciji. Neshvatljivo je da su vlasti u Srbiji čutke prešli preko tog intervencionističkog skupa. Tražimo javnu ogradu, čime treba obeshrabrati snage koje se ne odriču koncepta "velike Srbije".

šta se zapravo obeležava. Govori, a naročito umetnički programi mogu se bez većih prepravki ponoviti nekom prilikom

na Savindan ili na Vukovom saboru!

- I polaganje venaca od strane državnih čelnika organizovano je sa providnom namerom da se i na taj način ignorišu stvarni pobeđnici!

- Sve je manje javnih obeležja sa imenima istaknutih antifašističkih boraca; još

ranije uklonjen je spomenik vrhovnom komandantu NOV i POJ Josipu Brozu Titu,

a u Srbiji se pobeđa slavi oko spomenika Draže Mihailovića, čelnika poražene strane!

- Država je (saglasnošću svojih organa) dozvolila da se u Beogradu skinu ulične table sa imenima sovjetskih vojskovođa koji su vodili bitke za oslobođenje Srbije i Beograda!

- Doživeli smo sramotu da "Politika", umesto adekvatnog sopstvenog priloga o zajedničkoj borbi naših i ruskih boraca, u formi oglasnog dodatka, objavi prilog Ambasade Rusije!

- I, na kraju, Vlada Srbije, kako je objavljeno, finansirala je folklorno-vašarski skup pripadnika poražene strane u II svetskom ratu, upravo onih čija se ideologija realizovala i u pokoljima oko Srebrenice a čiji su detalji viđeni ovih dana u stravičnim scenama ubistava muslimanskih dečaka!

Sve to potvrđuje da država Srbija nije učinila ono što je bila dužna da učini povodom 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom. Mnogo više je učinila da svetu, još jednom, osiono pokaže da je u raskoraku s njim. Odgovorni državni čelnici su zapravo učinili sve da se obeležavanjem 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom ne svrstaju sa pobeđnicima i zemljama antifašističke koalicije već solidarišu sa poraženim snagama, kvislizima i kolaborantima.

OTVORENO PISMO VLADI SRBIJE NEMUŠTA PROSLAVA

Način na koji je Vlada Republike Srbije koncipirala obeležavanje 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom bio je povod da se Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi javno oglasi izražavajući uverenje da je u pitanju svesna manipulacija kojom se ne samo umanjuje nego i zlopotrebljava veliki istorijski jubilej od značaja za čitavo čovečanstvo. U otvorenom pismu Društva Vladi Srbije tim povodom se ističe:

Čitav antifašistički svet ovoga meseca slavi šezdesetogodišnjicu pobeđe nad fašizmom, odaje poštu mrtvim i živim ratnicima koji su spasili čovečanstvo fašističke pošasti. U svim zemljama antihitlerovske koalicije spremaju se da svečano i dostojanstveno obeleže ovaj istorijski datum. Sem, po svemu sudeći, u zvaničnoj Srbiji.

"Odbor vlade za negovanje tradicija oslobodilačkih ratova Srbije", koji se do sada nije bavio antifašističkim narodno-oslobodilačkim ratom naroda Jugoslavije 1941-1945, sada se ogrnuo državnošću, stavio pod okrilje ministra kulture Dragana Kojadinovića i uputio, diljem Srbije, nemuštu pozivnicu u kojoj se moli "za prisustvo na svečanostima posvećenim jubilarnoj šezdesetoj godišnjici pobeđe u Drugom svetskom ratu". Biće, veli se u njoj, "svečana manifestacija 'Srbija od nezaborava do nade', u koncertnoj dvorani Sava centra, sa početkom u 20 časova". I, bez ikakvog objašnjenja, dodaje: "Adaševci kod Šida, 9 maj 2005. godine, spomenkompleks 'Sremski front' sa početkom u 11 časova". I to je sve. Koliko da se ne kaže da nije baš ništa učinjeno. Napisana je pozivnica u povodu nezaboravne godišnjice, u kojoj se brižljivo izbegava da se II svetski rat nazove antifašističkim, a pobeđa označi trijumfom nad fašizmom. Nesumnjiva je namera da se jednim bledim, beskrvnim i, maltene, anonimnim okupljanjem u Sava-centru i u Adaševcima, zaobiđu glavni akteri velike pobeđe i obezvredi ogroman doprinos jugoslovenskih naroda, pa, dakle, i srpskog, kao pripadnika velike antihitlerovske koalicije. Još jednom se pokazuje da antifašizma kod aktuelne vlasti očigledno nije kurentna roba. Pozivnica Dragana Kojadinovića, ministra kulture, i ono što ona najavljuje, ponovo će odaslati svetu nepovoljnu sliku o Srbiji i ljudima koji njome upravljaju.

PORUKA BORACA NOB-A

"SA ČETNIČKOM DRŽAVOM NEĆEMO POD ISTI KROV.."

U Republičkom odboru SUBNOR-a Crne Gore i u mnogim njegovim opštinskim organizacijama sa ogorčenjem se reagovalo na način kako je u Srbiji zvanično obeležavana jubilara godišnjica pobeđe nad nacifašizmom.

Na sednici Predsedništva SUBNOR-a Crne Gore oštro je osuđena odluka državnih organa Srbije da se "profašistička demonstracija održi pod pokroviteljstvom države Srbije i njenih odgovornih institucija i funkcionera sa 'novim čika Dražom' oličenim u Vuku Draškoviću, na čelu".

U saopštenju koje je tim povodom upućeno javnosti kaže se:

"Polazeći od Povelje OUN od prije 60 godina da ratni zločini ne zastarijevaju, Predsjedništvo SUBNOR-a u ime boraca i antifašista Crne Gore kao pripadnika svjetskog antifašističkog pokreta, najoštrije osuđuje pokušaj rehabilitacije ratnog zločinca Draže Mihailovića, a posebno izjavu - govor Vuka Draškovića, predstavnika administracije državne zajednice, koje mu to pravo niko nije u ime antifašističke Crne Gore dao.

Crna Gora ne može zaboraviti ratne zločine i genocid ravnogoraca nad nevinim stanovništvom. Zato upućujemo javni protest i tražimo odgovornost ministra Vuka Draškovića."

Opštinski odbor SUBNOR-a Crne Gore za Podgoricu, na zajedničkoj sednici sa predstavnicima opštinskih organizacija Bara, Cetinja, Danilovgrada, Nikšića i Kolašina, najoštrije osuđujući "četnička divljanja na Ravnoj Gori a posebno izjavu - govor Vuka Draškovića, vajnog ministra inostranih poslova Državne zajednice Srbija i Crna Gora", pozvao je sve zvanične organe te zajednice da Draškovića smene i da ga uzmu na odgovornost.

"Smiju li se zaboraviti ratni zločini genocidnog ravnogorskog pokreta i ratnog zločinca Draže Mihailovića? I to upravo danas kada čitav antifašistički svijet slavi 60. godišnjicu pobjede nad nacifašizmom. Je li to naša preporuka za antifašističku Evropu?" - pitanja su postavljena na ovom podgoričkom

skupu sa koga je takođe upućeno javno saopštenje u kome se kaže i:

- Ako je država Srbija, kako se sa tim maše, pokrovitelj skupa na Ravnoj gori, postavljamo pitanje - da li je moguć zajednički opstanak takve zajednice?

- Antifašistička Crna Gora energično se ograđuje od svake ravnogorske i kleronacionalističke ideologije i propagande.

U "Glasniku", informativnom biltenu SUBNOR-a Crne Gore objavljen je prilog "Šta to reče Boris Tadić?". Autor Miro Popović piše:

- Četnički skup na Ravnoj gori pod pokroviteljstvom Vlade Srbije izazvao je brojna

JADRANSKO-JONSKI ANTIFAŠISTIČKI FORUM

Predstavnici SUBNOR-a Crne Gore i Foruma antifašista italijanskog grada Ankone, na sastanku u Baru, razmatrali su uslove za formiranje Antifašističkog foruma jadransko-jonske regije.

Ovi razgovori vođeni su u okviru priprema skupštine pomenutog foruma koja je potom održana u Ankonu uz učešće predstavnika pojedinih regiona Slovenije, Bosne, Hrvatske, Crne Gore, Albanije i Grčke.

Kao poseban zadatak Foruma istaknute su aktivnosti na razvijanju svesti mladih o potrebi antifašističke borbe i borbe za demokratiju u savremenim uslovima.

KAKO SE BRINE O SPOMENIGIMA

Republički odbor SUBNOR-a Crne Gore konstatovao je da se održavanje spomenika koji podsećaju na NOR i oslobodilačke ratove ne poklanja odgovarajuća brigu u Žablaku, Plužinama, Ulcinju...U poslednje vreme, međutim, mnogo više je ohrabrujućih primera:

- Skupština opštine Herceg-Novi učestvuje u finansiranju sanacije spomen-obeležja. Opštinski organi i Opštinski odbor SUBNOR-a brinu o očuvanju i obnovi više od 60 spomenika NOR-a: dovršena je izgradnja spomenika poginulim borcima i žrtvama fašizma u Mojdežu, obnovljeni su centralni spomenik u Savinskoj dubravi, kućica u Podima u kojoj su poginuli narodni heroji Nikola Đurković i Savo Ilić i prvoborci Dašo Pavičić i Stijepo Šarenac, spomenici poginulima u Ratiševini i Svrčugama, streljanima na Dupcu u Baošiću i drugi. Planira se obnova i drugih spomenika kao i izgradnja spomen-obeležja na Duganji nadomak Ubala gde su italijanski okupatori krišom sahranili borce poginule u Podima.

- U podnožju brda Ljubović u Podgorici rekonstruisano je spomen-obeležje posvećeno tridesetorici rafalima pogođenih zatočenika barskog logora iz Podgorice, Danilovgrada, Cetinja i Budve.

- U Lipcima nadomak Morinja u opštini Kotor izgrađeno je spomen-obeležje devetorici boraca streljanih na osnovu presude italijanskog prekog vojnog suda 11. februara 1943.

- Bista Miluna Božovića, koju su nepoznati vandali srušili ispred Radničkog univerziteta u Podgorici, biće postavljena na drugom, prikladnijem mestu.

- Javno preduzeće "Zelenilo" preuzelo je brigu o uređenju i održavanju spomenika i spomen-obeležja u Podgorici i bližoj okolini.

reagovanja u Srbiji a posebno u Crnoj Gori i širem okruženju. Vjerovatno je to podstaklo gospodina Borisa Tadića da izjavi "Koga je to brigu za četnike, partizane i ustaše". Začudjuće je da jedan državnik i demokrata može u bilo kojoj prilici ovako nešto izjaviti i svrstati u isti red, ustaše, saveznike Hitlera i Musolinija, četnike koji su bili saradnici okupatora i partizane koji su u borbi za oslobođenje naroda od okupatora, ustaša i četnika izgubili

stotine hiljada svojih saboraca.

- Teško je pretpostaviti da gospodinu Tadiću nijesu poznate bitne istorijske činjenice o djelovanju pomenutih vojno-političkih grupa i njihovom doprinosu slamanju odnosno odbrani fašizma. Pa, ipak, on je i u ovoj prilici ostao ravnodušan prema činjenicama kao i prilikom proglašenja zakona kojim se četnički pokret u Srbiji u pravima izjednačava sa narodnooslobodilačkim pokretom, što je ozvaničilo i svojim potpisom.

- Druga poruka u pomenutoj izjavi da nije važna istorija (četnici i partizani, fašizam i antifašizam), već da je samo budućnost važna - u suprotnosti je sa dešavanjima u Srbiji. Jer, rehabilitacija četničkog pokreta pokazuje da je zvaničnoj Srbiji i te kako stalo do prošlosti, te zato i nastoji da revidira istorijski utemeljene ocjene o kolaboraciji četnika sa fašističkim okupatorom. Takođe je pogrešna ocjena da nikome nije stalo ni do partizana, ako ne radi čega drugog a ono radi onih stotina hiljada boraca i žrtava rata koji su pali u borbi za oslobođenje od fašizma, što treba da služi na čast srpskom narodu i kao preporuka za ulazak u demokratsku zajednicu evropskih naroda.

- Zaborav prošlosti nijedan narod ne vodi boljoj budućnosti. No, ako je samo budućnost važna, treba znati kakva se budućnost želi i kako se i s kim može izgrađivati...

PODMLAĐIVANJE - DA ILI NE?

U udruženjima SUBNOR-a Crne Gore u poslednje vreme vodi se žustra debata o uslovima za članstvo u boračkoj organizaciji. Sučeljavaju se dva gledišta. Po jednom, članovi mogu da budu samo učesnici NOR-a, bilo kao borci, bilo kao ilegalni saradnici. Po drugom, u Savezu boraca mogu da budu svi građani koji prihvataju njegove osnovne programske principe i za njih se aktivno bore.

Iako biološko starenje članstva nalaže podmlađivanje redova boračke organizacije da bi se ona sačuvala i osposobila za ostvarivanje programskih ciljeva, što podrazumeva pridobijanje pripadnika mlađih generacija koji će negovati tradicije NOB-a, boriti se za uvažavanje trajnih vrednosti te borbe i čuvati spomen-obeležja, tokom rasprave ispoljeno je i dosta isključivosti. Mogle su se tako čuti izjave starih članova Saveza boraca da ne žele da budu u SUBNOR-u zajedno sa "novoborcima", "nemrčpuškama" pa čak i one najdrastičnije: "Ako mi nestajemo, neka sa nama nestane i naša organizacija!"

Prevladava, međutim, uverenje da, kao i u svakoj složnoj porodici, mlađima na čuvanje i unapređivanje treba ostaviti ono što su prethodnici stekli. Učlanjenje mlađih u Savez boraca i njihovo uključivanje u aktivnosti jedini su način da se i u budućnosti obezbede organizovano čuvanje i negovanje tradicije NOB-a i svih oslobodilačkih ratova Crne Gore, organizovana, odlučna antifašistička borba, suprotstavljanje svim oblicima i vidovima fašističke ideologije i ostvarivanje ostalih programskih opredeljenja SUBNOR-a.

Šestu skupštinu Društva otvorio je predsednik **dr Radoslav Ratković** i pozvao prisutne da minutom ćutanja odaju poštu u međuvremenu preminulim članovima: **Nedi Božinović, Nesudu Besnikuu, Dragiši Ivanoviću, Varidu Bušatliji, Ivanu Veselinoviću, Dušanu Plenči, Radomiru Brajoviću, Augustinu Papiću, Mići Preliću, Milivoju Maksiću, Branku Pribićeviću, Čedi Đukiću, Milošu Miniću, Mustafi Redžiću, Mileni Šotri, Dimitriju Bajalici, Veri Zakovski-Doksan, Dušku Đurđiću, Milanu Šijanu, Radošinu Rajoviću, Veljku Milatoviću, Vladimiru Šćekiću, Stojanu Milenkoviću, Savi Popoviću, Bošku Brajoviću, Smiljki Prebeg, Branku Staniću, Ali Šukriji, Milanu Vukasoviću, Ivici Kukoću, Rajku Dimitrijeviću, Filipu Hasiću, Dragoslavu Draži Markoviću, Savi Čečuru i Aci Grabovcu.**

Zatim je predsednik **Ratković** uputio pitanje da li se prihvata objavljeni dnevni red i pošto je, na osnovu reagovanja prisutnih, konstatovao da se prihvata, za reč se javio **Šime Kronja** koji je zahtevao da se odloži predložena tačka dnevnog reda o promeni imena Društva. Naglasio je da to čini u ime više članova Saveta koje nije imenovao. Osnovne teze Kronjinog obrazloženja su:

- Neproduktivno je da se ime Društva menja u jeku obeležavanja 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom;

- Predlog o promeni imena dovodi do čuđenja jednog broja članova i javnosti;

- Nisu usaglašene velike razlike u stavovima bez čega je nemoguće doći do opšteprihvatljivog predloga novog imena;

- Predlog nije na adekvatan način razmatran i nisu se razmenjivali stavovi celokupnog članstva Društva.

- Neprihvatanje predloga da se na Skupštini Društva raspravlja o promeni imena "objektivno bi bio najveći i najukusniji zalogaj kao poklon apetitima svih starih i svih novih ostrašćenih protivnika svega osvjeđeno vrijednog iz naše slavne prošlosti"

Predsednik **Ratković** je zatim ponovo predložio da se donese odluka da li se predloženi dnevni red usvaja ili ne, odnosno da se diskusija o promeni imena ne vodi u okviru usvajanja dnevnog reda, ali je već tada nastalo dobacivanje iz sale, komešanje, a diskusija je nastavljena više stihijno no organizovano.

Petar Matić Dule je konstatovao da ima vremena da se dogovor o promeni imena obavi do kraja godine dodavši da je "predloženo novo ime u principu prihvatljivo ali da fašizam ne postoji u izvornoj formi" već kao neofašizam, te da u ime treba ugraditi ne samo borbu protiv fašizma nego i borbu za istinsku demokratiju.

Predsednik Novosadske podružnice Društva **Ilija Drezgić** je podsetio da je ova podružnica o promeni imena raspravljala tri puta i da je, uz određene primedbe i

ŠESTA SKUPŠTINA DRUŠTVA

KRAJ PRE POČETKA

sugestije, prihvatila promenu imena, da je ta rasprava vođena tolerantno i da je zauzet stav da je došlo vreme da se ovo naše Društvo počne transformisati kako bi se još uspešnije uključilo u savremene društvene tokove. **Georgije Jovičić** je, međutim, osporavao ove Drezgićeve navode o izjašnjavaњу Novosadske podružnice i predložio odlaganje rasprave o imenu.

Stevo Dokmanović je izložio uverenje da će, usvoji li se predloženi dnevni red, Društvo biti pocepano. Po njegovom mišljenju, danas i ovde, u Beogradu i Srbiji nije ugrožen antiifašizam već istina o NOB-u: "Nisu ovde, drugarice i drugovi, u naletu fašisti i fašizam. Ovde su u naletu oni koji falsifikuju, prekrajaju istoriju o NOB-u..." Sličnu tezu zastupao je i **Jovo Ninković** po čijem bi mišljenju odlaganje rasprave o promeni imena Društva "recimo do kraja godine, bar privremeno sprečilo totalno rasulo, potpunu dezorganizaciju, dezangažovanje Društva"

Milenko Marković je skrenuo pažnju da ništa nije prelomljeno preko kolena. Na Skupštinu se izlazi sa predlogom organa Društva - Saveta i Izvršnog odbora i to posle dugotrajne diskusije. Predložio je da se prihvati naznačeni dnevni red, da se vodi racionalna i smirena diskusija i o imenu Društva te da se na koncu odluči da li će predloženo novo ime biti usvojeno ili ne. Slično je govorio i **Nikola Komšić** iz Sremskomitrovačke podružnice koji se suprotstavio tezi da rasprava o promeni imena vodi ka cepanju Društva i naglasio da je pred Društvom aktuelna potreba da stvori platformu za okupljanje svih demokratskih snaga spremnih za borbu protiv klerofašističkih, nacionalističkih i sličnih tendencija i pojava.

Verica Mirić-Jandrijević, kao i još neki učesnici, predložila je da se prisutni izjasne usvaja li se dnevni red ili ne, a **Olga Đurašković** je podržala predlog koji je dao Šime Kronja. Za odlaganje rasprave o promeni imena založili su se i **Ljubo Babić** i **Rade Vukosav**.

Radoslav Đerić je istup Šimeta Kronje ocenio kao nekorektan: "Sa Kronjom sam dva meseca na Odboru raspravljao, diskutovao...nikada nije bilo reči da će ovde doći neka grupa pa će zahtevati da se šesta tačka skine sa dnevnog reda. To je Šime mogao da kaže pre Skupštine..." Uz napomenu da se antiifašizam i NOB ne mogu razdvajati, Đerić je takođe rekao da ne vidi razloge protiv same rasprave. Neka se čuju argumenti i za i protiv a ako je raspoloženje da se sada ne odlučuje o

promeni imena, neka se to izrazi glasanjem.

Slično je govorio i **Vitomir Sudarski**: "Nije dobro ovo što je Šime predložio. Skupštinu treba iskoristiti za razmenu mišljenja a ne mora da se usvoji odluka o promeni imena. Dobro je da se na ovako posećenoj Skupštini čuje šta ljudi misle o prilagođavanju Društva savremenim uslovima. "Ne znam da li svi znaju, rekao je pored ostalog Sudarski, i kad smo osnivali Društvo, nismo bili zadovoljni imenom. Nagovestili smo već tada da ćemo ga menjati kad nađemo bolje. I na prošloj Skupštini predlagao sam da sadašnjem imenu dodamo - Društvo antiifašista. Rečeno je da se odloži. Sada se opet zahteva odlaganje. Dokle da odlažemo, dajte da raspravimo, da čujemo one koje nismo imali priliku da čujemo, ne moramo da usvojimo..."

Milorad Tomanić je, pored ostalog, zastupajući stav da je antiifašizam ključna odrednica koja omogućava široku platformu okupljanja, ukazao na nedoslednost koja se ispoljava u raspravi: s jedne strane se ističe značaj obeležavanja 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom, dakle antiifašističke borbe, a s druge osporava antiifašizam kao ključna reč u imenu.

Zalažući se da se nastala situacija prevaziđe glasanjem, **Stevan Mirković** je napomenuo da se novi članovi, a posebno mladi ljudi, neće dobiti samom promenom imena već prvenstveno radom a **Branko Lašas** je izrazio svoju vernost Društvu u koje se učlanio pod njegovim sadašnjim imenom.

"Umesto da usvojimo dnevni red, mi sada raspravljamo o šestoj tački dnevnog reda - rekao je **Radovan Pantović**. Usvojimo dnevni red pa nastavimo već započetu diskusiju. Tada će moći da se kaže sve, pro et contra, ali smireno, bez žuč.

Posle ovoga, **Nebojša Dragosavac** je podsetio da postoje dva predloga dnevnog reda: predlog Izvršnog odbora Društva formulisan na osnovu zaključaka Saveta Društva i predlog koji je dao Šime Kronja te da se stave na glasanje što je predsednik **Radoslav Ratković** i učinio. Rezultat prvog prebrojavanja glasova Šime Kronja nije bio zadovoljan te je i on, u već naelektrisanom atmosferi, prebrojavao po drugi put. Dobijeni su različiti rezultati; uz komešanje i nezadovoljstvo počelo je napuštanje sale. U takvoj atmosferi, predsednik **Ratković** skup je zaključio sledećim rečima:

"Molim vas da, nažalost, zaključimo. Pošto raspravom o dnevnom redu, koja se vodila ovako kako se vodila, nisu stvoreni uslovi za normalan rad Skupštine, predlažem da sazovemo sednicu Saveta na kojoj će se razmotriti situacija i odlučiti šta i kako dalje da radimo i kako da sazovemo narednu Skupštinu koja ovog puta, nažalost, nije uspeła."

JAVNA REAGOVANJA POVODOM NEUSPELE SKUPŠTINE DRUŠTVA

"DANAS", 4. MAJ**"DIVERZIJA" NA SKUPŠTINI**

Već podugo se u Društvu za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945" lome koplja oko promene njegovog imena, pa, samim tim, i načina rada. Društvo dramatično stari. Mladi naraštaji imaju sve mutniju predstavu o, nekad u svetu proslavljenoj, borbi jugoslovenskih partizana, pa je procenjeno da se Društvo neizbežno mora prilagođavati vremenu. Promena imena naznačila bi takvu orijentaciju. Nazivajući se, recimo, "Društvom antifašista Srbije", izbacili bismo u prvi plan potrebu borbe protiv fašizma, na šta ukazuju ne opšta, nego dnevna zbivanja širom sveta. Budući da je NOB ponikao i razvijao se upravo na antifašističkim tradicijama, bili bismo u situaciji da, pod novim imenom, spretno aktueliziramo tu tradiciju i učinimo je pristupačnijom za sve koji su svesni opasnosti od fašizma. Nažalost, odmah se, unutar Društva, javila grupa "konzervativaca" koja je odbijala svaku pomisao da se bilo šta menja. I to, naravno, nije ništa neobično.

No, na godišnjoj izbornoj skupštini, okupljenoj 25. aprila, pre formalnog objavljivanja dnevnog reda, sa kojim je, inače, članstvo blagovremeno bilo obavешteno, tražio je reč predstavnik pomenute grupe i, sasvim neočekivano, predložio izmenu dnevnog reda, odnosno da se iz njega isključi šesta tačka koja predviđa promenu imena Društva. Ta iznenadna intervencija, izazvala je opštu pometnju. Odbijen je predlog predsedavajućeg da se o promeni imena Društva raspravlja kad dođe na red šesta tačka, nije prihvaćeno ni to da se, pod tom tačkom, raspravlja bez zauzimanja konačnog stava. Oponenti su ostajali uporni: ili kako oni kažu ili nikako. Posle se ispostavilo da je, u vreme intenzivnih priprema za godišnju skupštinu, "ilegalna" grupa držala svoje sastanke istovremeno sa sastancima zvaničnih organa Društva, razrađujući svoju taktiku i utičući na članstvo. Da nije tragično, moglo je biti smešno. Članstvo se, zbunjeno, neobavljena posla razišlo kućama.

Radoslav ĐERIĆ

"DANAS", 11. MAJ**IZAZOVI NOVE MLADOSTI**

Najveća je zamerka promeni imena našeg Društva da se time odričemo i istine o NOB-u. Tom tvrdnjom, svesno ili nesvesno, nameće se veštačka, tendenciozna i lažna dilema. To dvoje - antifašizam i NOB - neodvojivo je. Antifašističke vrednosti NOB-a su trajne, one su osnova aktuelne borbe protiv savremenog nacionalizma i neofašizma. Tada smo se za te vrednosti izborili oružjem, danas smo u obavezi da ih unapređujemo i obogaćujemo demokratskim političkim sredstvima.

Sušтина antifašizma iz vremena drugog svetskog rata podrazmevala je: slobodu i dostojanstvo ljudske ličnosti, slobodu i ravnopravnost naroda. Njegova je suština i danas ista, samo u različitim oblicima. Danas je to borba za demokratizaciju društva, za boljitak socijalnih uslova ljudskog življenja, za ravnopravnost bez obzira na nacionalne, verske, rodne razlike, za evropsku orijentaciju zemlje. Varaju se oni koji smatraju da je fašizam ostao za nama, pobeđen u oružanoj borbi, da ga danas nema te da je na aktuelnoj političkoj sceni u Srbiji samo nacionalizam. Prenebregava se nešto što je potvrdilo svetsko i, osobito, balkansko iskustvo - da su nacionalizam i fašizam dva lica jedne te iste pojave i da se nacionalizam na balkanskom tlu ispoljavao upravo kao najgrublji vid nacifašizma.

Kao i u vreme oružane borbe, i danas se antifašističkim vrednostima suprotstavljaju snage nazatka, samo u drukčijim oblicima. Pomenuću neke: rehabilitacija vrednosti i političkih ličnosti Miloševićevog režima, nepoštovanje ljudskih prava, širenje rasne i nacionalne netrpeljivosti i mržnje (Romi), antisemitizam i neofašističke poruke, klerofašizam, antihaški lobi, rušenje spomenika NOB-a, falsifikovanje novije istorije, politička ubistva i slično.

Aktivna uloga našeg Društva u borbi protiv savremenih retrogradnih pojava, protiv zlokobnog oživljavanja neofašizma i nacionalizma jeste najbolji način da se brani istina o NOB-u ili o socijalističkoj Jugoslaviji. Kao što se istina o NOB-u postizala oružanom borbom protiv okupatora, ništa manje nije potrebno da se ta istina danas brani političkim sredstvima protiv konzervativnih snaga i aktivnim zalaganjem za demokratske reforme društva. Mi imamo sve razloge da verujemo da će odnos prema NOB-u biti objektivniji u demokratskom nego u nedemokratskom društvu.

Nećemo biti uspešni u odbrani istine o NOB-u ako budemo pretendovali da jedino mi budemo zagovornici te istine, i ako smo nezainteresovani kakvi su uslovi u društvu u kome živimo za prihvatanje te istine. U tome mora biti sadržana i naša zainteresovanost i naša odgovornost, bez obzira koliko smo malobrojni, za demokratski napredak zemlje.

Oružani antifašizam, kao što je poznato, odlikovao se udruživanjem čitavog slobodoljubivog čovečanstva protiv sila mradžništva. Jugoslovenski antifašizam stekao je ugledno mesto unutar velike antifašističke koalicije jer je rano shvatio da bez unutrašnje i međunarodne podrške ne može očekivati oslobođenje zemlje. Našem Društvu upravo nedostaje ta dimenzija saradnje sa demokratskim i antinacionalističkim snagama i udruženjima unutar i izvan zemlje. Mi ovako mali, pa još starosne dobi, postojimo i delamo

nekako usamljeno, izolovano. Treba li da ostajemo ravnodušni prema činjenici da nas nema na skoro redovitim skupovima nevladinih organizacija koje se oglašavaju protiv neofašističkih pojava, protiv izvrtanja istine o masakru Muslimana u Srebrenici i sličnim povodima?

Naša međunarodna aktivnost ograničena je na skromnu saradnju sa nekoliko boračkih organizacija bivših jugoslovenskih republika. A ona bi morala da bude mnogo šira, da dobije i evropske dimenzije.

Osim toga, morali bismo se osloboditi shvatanja da smo mi prevashodno jugoslovensko društvo čiji je prostor delovanja čitava teritorija bivše Jugoslavije. Takva shvatanja imaju dvostruki minus: udaljavaju nas, prvo, od neophodnosti da bivamo prihvaćeni u Srbiji, jer to je osnovna baza našeg delovanja i, drugo, dovode nas u situaciju da se na nas gleda kao na neki novi(stari) pijemont jugoslovenstva.

Oružani antifašizam odlikovao se mladostu jer je zračio porukama slobodarstva i socijalne pravde u kojima je mladost nalazila ideje vredne izazova. Ne smemo biti indiferentni prema tome koliko našim radom utičemo da istinu o slavnoj prošlosti prihvataju naša deca i mladi naraštaji uopšte. Nama ne treba prošlost u kojoj ćemo se mi kao njeni akteri lepo osećati. Mi ne treba da budemo društvo veterana niti da ono služi nama kao spomenik dok biološki trajemo. A šta posle da nas se ne tiče. Nama, dakle, ne treba istina o prošlosti radi prošlosti, već radi sadašnjosti i budućnosti. I da ta naša aktivnost ima odjeka u javnosti.

Promeni imena našeg Društva pristupamo ne zato što ono što smo radili pod sadašnjim imenom nije vredno. Naprotiv, s obzirom na skroman kadrovski potencijal i više nego skromne finansijske mogućnosti, možemo biti više nego zadovoljni njegovim dosadašnjim rezultatima. Neko bi mogao da kaže da je to upravo razlog da ništa ne menjamo. Međutim, vitalnost jednog pokreta, civilnog udruženja ili organizacije ogleda se u sposobnosti da osefi trenutak za promene u interesu još plodnije aktivnosti. Taj trenutak je, po mom mišljenju, već sazero, čak se i kasni. Predlog za promenu imena ne bi trebalo da bude razlog za raskole, već motiv više za zbijanje malobrojnih demokratskih snaga za promene.

(Reč pripremljena za prekinutu Skupštinu Društva sazvanu za 25. april)

Milenko MARKOVIĆ

"DANAS", 11. MAJ**DNEVNI RED NIJE DIVERZIJA**

U napisu "Konzervativci neće drugo ime" Radoslav Đerić anatemišući sve koji su protiv promene imena Društva za istinu, pa-ušalno ih etiketira nazivom "konzervativci".

Mislio sam da u Društvu za istinu o NOB-u nema takvih demokrata koji u nedostatku pravih argumenata pribegavaju paušalnom etiketiranju neistomišljenika. Mislio sam takođe da list koji čitam i cijenićim neće dati mjesto takvim napisima u kojima se to čak i u naslovu ističe.

Čudno je takođe da Đeriću smeta što je dnevni red uredno najavljen "grupa" promenila izbacivanjem predviđene 6. tačke o promeni imena društva. On to čak naziva diverzijom. Zar određivanje dnevnog reda od strane prisutnih članova Društva nije njihovo pravo? Radi se o demokratskoj tekovini ne samo novog datuma.

Sumnjiva je priča Đerića o ilegalnoj "grupi" koja je potajno držala svoje sastanke - zašto "potajno"? - i priprema diverziju skidanja sa dnevnog reda tačke o promeni imena Društva. Odakle takva staljinistička logika da sve mora biti kako mudro rukovodstvo isplanira?

Istina, Đerić reči "konzervativci" i "diverzija" stavlja pod znakove navoda. Mislim da svako shvata da se radi o tobožnjim konzervativcima i tobožnjoj diverziji, međutim, pitanje je hoće li Đerić time da kaže da su oni koji su protiv novog imena Društva nedostojni i da se nazovu konzervativcima i ostvare svoje pravo da promene dnevni red i usvoje onaj za koji smatraju da je odgovarajući. Misli li možda Đerić da time ublaži etiketiranje neistomišljenika, ali ostajući pri tome da su oni konzervativci i diverzanati?

A što se tiče konzervativaca koji su za to da ostane staro ime Društva, postavlja se pitanje šta se to u hipu desilo da Društvo koje je valjda i Đerić smatrao progresivnim, odjednom postane konzervativno? Istina je da članstvo Društva stari. Tačnije, stari dio tog članstva, oni koji su borci NOB-a, ali i do sada je bilo, a daleko se više odazivalo da učestvuje u raznim manifestacijama Društva, mladih ljudi. Svakako treba uraditi sve da se Društvo podmladi. Predviđeni napor u tom smislu vezuje se za promenu imena Društva. Ubeđen sam, međutim, da bi takav napor dao rezultat i kada bi bio učinjen pod okriljem starog imena. Bilo bi porazno da u našem Društvu nema mladih ljudi kojima je stalo do ideje i istine o NOB-u.

Napominjem da nisam bio obavešten i da nisam prisustvovao sastanku Društva 25. aprila. Nisam bio ni na kakvim ilegalnim sastancima niti učestvovao u pripremi bilo kakve "diverzije". Nikoga nisam ovlastio da u moje ime govori o eventualnoj promeni naziva Društva. Mislio sam da ćemo o tome raspravljati, s tim što ja ne mislim da oni koji drukčije misle nisu ni "konzervativci" ni "progresivci".

Gospodin Đerić treba da se izvini što je "konzervativcima" sve one koji ne misle kao on glede promene naziva Društva. Mislim

da to treba da uradi i uredništvo "Danasa" koji objavljujući ovakve tekstove ne doprinosi demokratskoj borbi mišljenja.

(Povodom teksta Radomira Đerića "Diverzija" na Skupštini Društva za istinu o NOB-u")

Mihailo BRAJOVIĆ

"DANAS", 20. MAJ KAD SE NE RAČUNA NA "NAŠU DECU"

Odavno je poznato da se za izbegavanje rasprave o suštini nameću beskraje rasprave o proceduri i formalnim pitanjima. Taj metod, poznat kao opstrukcija, uz primenu jednog kriterijuma za sebe a drugog za neistomišljenika, opravdava i Mihailo Brajović polemišući sa Radoslavom Đerićem.

Dok Đeriću iz zaleta pripisuje staljinističku logiku i to ne smatra etiketiranjem, istovremeno u etiketiranje svrstava što je Đerić tipičan primer opstrukcije nazvao "diverzijom". Pri tome se grdno iščuđava što je "Danas" uopšte objavio Đerićevo pismo jer bi, po Brajovićevom shvatanju demokratije, list koji on čita i ceni trebalo, valjda, da objavljuje samo njegove istomišljenike.

A reč je o metodom opstrukcije nedavno rasturenoj Skupštini Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. koja je trebalo da raspravlja i o predlogu da novo ime Društva bude - Savez antifašista Srbije. Braneći "demokratsku tekovinu ne samo novoga datuma" da učesnici skupa određuju dnevni red, Brajović očigledno smatra da se to može činiti i krajnje nedemokratskim postupcima, iznošenjem neistina, omalovažavanjem prethodnog dugotrajnog rada, nepoštovanjem većine, negiranjem legalno donetih odluka. Iako su organizatori pomenute opstrukcije rezultate svog rada stavili na papir i na njemu ispisali sva svoja imena (pa i imena nekih ljudi koji sada tvrde da na tim sastancima nisu bili), Brajović "Đerićevu priču" o toj grupi proglašava za sumnjivu pa samim tim sumnjivim postaje njegov motiv a još više pretenzija da Đeriću zbog toga pripisuje staljinizam.

Razume se, Brajoviću nije ni na kraj pameti da pomene da se rasprave o imenu Društva vode već desetak godine, praktično od njegovog osnivanja, da su u međuvremenu pokretana na svakoj skupštini pa odluka odlagana jer "nije pogodno vreme". Prethodna Skupština a potom i Savet Društva kategorično su, međutim, naložili Izvršnom odboru da pripremi predlog novog imena i da ga stavi na dnevni red Skupštine. Na tome se radilo više od dve godine pa se došlo do predloga - Savez antifašista Srbije. Protivnici promene imena bili su u manjini u radnoj

grupi, u Izvršnom odboru, u Savetu Društva na kome su ravnopravno razmatrani i njihovi predlozi.

Najbolje je svakako da se do odluka dolazi konsenzusom ali kada to, uz sve napore, nije moguće, demokratski postupak je i glasanje. Pomenuta grupa s tim nije mogla da se pomiri pa je, ostavši prethodno više puta u manjini, učinila sve da se Skupština razori već na samom početku. Odluka o promeni imena statutarne je karaktera a po postojećem Statutu Društva statutarne promene usvajaju se dvotrećinskom većinom. I predlagači promene, a protivnici još više, bili su svesni da je dvotrećinska većina teško dostižna. Predlagači su smatrali da treba ispuniti prethodne zaključke Skupštine i Saveta, izaci sa predlogom i o njemu na Skupštini voditi argumentovanu raspravu. Protivnicima, međutim, ta rasprava nije odgovarala. Zašto, ako im je, kako sledi iz Brajovićevog reagovanja, toliko stalo do demokratskih principa? Možda su se, iako tvrde da članstvo nije obavešteno, uplašili što su se podružnice Društva u Novom Sadu, Sremskoj Mitrovici i Pančevu izjasnile za promenu imena. Ili su sumnjali u snagu svojih "argumenata": "Mi u Društvu ne možemo da računamo na našu decu...", "Nije mi jasno šta danas znače pojmovi antifašizam i fašizam...", "Fašizam i antifašizam nisu osnovne preokupacije Društva već odbrana i afirmacija istorijskih istina o NOB-u i SFRJ..." i "Nije vreme, nije vreme, nije vreme..."

Brajović, pored ostalog, konstatuje da se "postavlja pitanje šta se to u hipu desilo da Društvo, koje je valjda i Đerić smatrao progresivnim, odjednom postane konzervativno?"

Društvo nije postalo konzervativno ali će postati ne samo konzervativno već i anahrono ako ne pokaže spremnost i sposobnost da uspostavlja komunikacije sa mlađim generacijama, ako realno ne procenjuje stvarnost, vreme, sredinu i okolnosti u kojima deluje i ako svoje unutrašnje odnose ne gradi na stvarno demokratskim principima koji podrazumevaju punu ravnopravnost svih članova a izvesni problemi nastaju baš zato što se neki članovi smatraju ravnopravnijim od ostalih pa i postavljaju iznad legalno izabranih organa Društva. No, to su sve pitanja koja zahtevaju veći prostor i ozbiljniju raspravu.

Na kraju, valja napomenuti da se list Društva besplatno dostavlja svim članovima te da nijedan član, koji ga čita, pa ni Mihailo Brajović, ne može da tvrdi da nije pozvan na Skupštinu i obavešten o raspravama koje su vođene i koje se vode u Društvu, uključujući i one o promeni imena. (Povodom teksta Mihaila Brajovića "Dnevni red nije diverzija")

Nebojša DRAGOSAVAC

SVE VIŠE LJUDI DOLAZI NA TITOV GROB U KUĆU CVEĆA TO NIJE SAMO NOSTALGIJA

Stara je uzreka da se mogu varati neki ljudi neko vreme ali da se ne mogu varati svi ljudi svo vreme. Njena osnovanost sve više se potvrđuje i u odnosu na Josipa Broza Tita. Izgleda da je prošla moda satanizovanja i karikiranja njegove ličnosti po svaku cenu, što su, uz sasvim pragmatičnih razloga, uslovlili vladajući politički trendovi. Stvarnost, prošla i današnja, mogu se, doduše, predstavljati u iskrivljenom svetlu, ali efekat dimnih bombi pre ili kanije nestaje. Ovogodišnji 4. i 25. maj potvrđuju da se laži o Titu i o poluvekovnom razdoblju ne mogu plasirati kako je to još do juče činjeno i to iz jednog jedinog razloga - građani očiglednim primerima sve masovnije potvrđuju da takvim interpretacijama više ne veruju.

Sve ono što je ove godine pratilo 4. i 25. maj štampa, radio i televizija registrovali su neuporedivo opširnije i objektivnije nego bilo kad u proteklih deceniju i po. Iako je nemoguće odjednom preštelovati "nišanske sprave", uglavnom je nestao generalni pristup nipodoštavanja, grubog falsifikovanja i karikiranja, iako se i dalje mogu sresti glasila i pojedini autori koji se toga ne mogu odreći jer bi ih to dovelo u direktan sukob sa političkim mentorima i finansijskim sponzorima od kojih su direktno zavisni.

Hteli-ne hteli, mediji moraju da prate raspoloženja sve izrađenije prisutna među običnim ljudima. Neposredno suočeni sa današnjim životnim problemima, sve više se sećaju vremena kada se bolje živelo i osnovnih simbola tog vremena. Shvatajući da im se plasiraju neistine o onome što im je svaki dan pred očima, sve više su skloni da

proveravaju i interpretacije ne tako daleke prošlosti koje im nude političke partije i na vlasti i u opoziciji, kao i njihovi glasnogovornici da bi se, povikom na Tita i njegovo vreme, maskirala beda i hipokrizija vremena sadašnjeg.

Zato je, četvrt veka posle Titove smrti, 4. maj bio povod mnogim gasilima da podsete da ne postoji ni najmanja sumnja da je sahrana Josipa Broza, 8. maja 1980, bila najposećenija sahrana jednog državnika, ne samo u XX veku nego i u dotadašnjoj istoriji čovečanstva. Tek je nedavni pogreb pape Ivana Pavla II, po brojnosti i sastavu prisutnih, nadmašio skup kraj Titovog odra. Pri tom treba dodati i to da je teško poverovati da bi danas smrt bilo kog državnika mogla da okupi elitu poput one koja je tada stigla u Beograd.

Povodom 4. maja, ove godine se moglo pročitati:

- 4. maja u 15,05 stajalo se mirno na sirene. Kada su te sirene utihnule, narod se počeo navikavati na to da se na sirene beži u skloništa...

- Sve je više blo onih koji su krivicu za sopstvenu i nesposobnost potonjih vođa svaljivali na pokojnika. Iako je mrtvog vuka za repinu vući...

- Spomenici su rušeni i ponovo postavljeni. Ploče skidane i pretapane. I nakon svega, poslednjih godina ponovo Kuća cveća postaje mesto u koje se ide na "hodočašće", motorima, autobusima, ali i iz drugih država...

Konstatuje se da političari i dalje, uz retke izuzetke, nepovoljno govore o Titu. Od obi-

dašnjeg Dana mladosti organizovana je izložba "Ko je izneverio pionire". Cilj je bio da se "pokaže gorčina zbog nestajanja poštenja, iskrenosti i odanosti - svega onoga što je na prvom mestu značilo biti pionir".

- Dan mladosti u Crnoj Gori obeležen je, u organizaciji "Generalnog konzulta SFRJ" iz Tivta, nošenjem "Titove štafete" od Virpazara do Tivta.

- Članovi udruženja građana "Mirovna akcija humanista" iz Rakovice kod Sarajeva proglasili su "Republiku Titoslaviju" koja "nije omeđena nikakvim teritorijalnim granicama" a glavni joj je grad "u srcima svih poštovalaca Titovog lika i djela".

- Umetnička asocijacija Zrenjanina organizovala je "Art piknik" sa multimedijalnim programom uz slet i štafetu. Više od sto učesnika iz Beograda, Kikinde, Novog Sada Zrenjanina, Slovenije, Hrvatske i Nemačke okupilo se pod geslom: "Nismo želeli da obnovljamo socijalističke ideje niti da ih karikiramo. Jedino smo želeli da obnovimo pojam Dana mladosti pošto nam se dopao njegov duh."

- Iz Bajmoka i Palića u centar Subotice stigla je štafeta mladosti. Subotički odbornik Mikloš Olajoš Nađ je rekao: "U nekadašnjoj Jugoslaviji mnogo se pažnje pridavalo omladini. Danas ova proslava u Subotici treba da upozori da se o omladini ne vodi računa..."

OD GORICE PA DO SUBOTICE...

Sećanje na Tita i Titovo vreme ne iscrpljuje se posetama Kući cveća. U svim delovima nekadašnje zajedničke države sve je više oblika organizovanja i manifestacija direktno povezanih sa Titovim imenom i vremenom. Sve je više društava "Josip Broz Tito" u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji, a ovog proleća i leta mediji su, pored ostalog, zabeležili:

- Slaganjem belog kamena na brdu Sabotina iznad Nove Gorice obnovljen je natpis "Naš Tito", prvi put sastavljen pre tri decenije od slova dugih 25 a širokih pet metara. U ovoj akciji učestvovalo je pedesetak stanovnika tog kraja a pomogli su im i Slovenci koji žive u Italiji. Na Fajtovom hribu iznad Renča i drugih mesta Slovenačkog primorja pojavilo se nekoliko manjih natpisa sa istom porukom.

- Grad Rijeka namerava da kupi brod "Galeb" koga su proslavila Titova putovanja. Ideja je da ovaj brod postane muzej trajno privezan u riječkoj luci. Gradonačelnik Vojko Obersnel ističe da, koliko god se to nekome sviđalo ili ne, "Galeb" ima nesumnjivu istorijsku vrednost i da bi kao muzej bio prava turistička atrakcija.

- Udruženje za negovanje tradicija omladinskih radnih brigada "Pavle Korčagin" iz Beograda organizovalo je proslavu Dana mladosti sa više od hiljadu učesnika.

- Simboličnim puštanjem u nebo "štafete mladosti" u Novom Sadu je uz zvuke himne "Hej Sloveni", Internacionale i Ode radosti obeležen 25. maj. Organizatori su bili Liga socijaldemokrata Vojvodine i Centar "Tito".

- Beogradska umetnička grupa "Crpna stanica", povodom neka-

KNJIGA BLAŽE MANDIĆA TITO U DIJALOGU SA SVIJETOM

U izdanju novosadske agencije "Mir", uz učešće "Prometeja" kao izvršnog izdavača i podršku Društva za istinu o anti-fašističkom NOB- u Jugoslaviji, izašla je knjiga "Tito u dijalogu sa svijetom" koju je napisao višedecenijski Titov saradnik, član Društva za istinu o NOB-u Blažo Mandić. Čim se pojavila dobila je za- pažen publicitet u medijima koji su na osnovu nje priredili feljtone i više tematskih napisa.

"U ovoj knjizi, kaže njen autor, riječ je o jednom vidu Titove dugogodišnje spolj- nopolitičke aktivnosti - njegovim posjeta- ma stranim zemljama, onima koje sam lično pratio, aktivno sudjelovao u pri- premama i njihov svjedok bio. Tita sam kontinuirano, a kao pojedinac, vjerovat- no, i više nego bilo ko drugi, pratio u naj- većem broju međunarodnih posjeta, u više od šezdeset zemalja tokom punih dvadeset godina".

Blažo Mandić takođe ističe:

- Namjera je prevashodno da se o pomenutoj Titovoj aktivnosti upotpuni fa- ktografija, što će i istoričarima moći da posluži kao jedan od izvora u rasvetlja- vanju i ocjeni značajnog perioda u životu jedne bivše države. Tekstom se podsjeća kako su te posjete sadržajno izgledale, što su tematski obuhvatale, kako su pro- ticala. Budući da je u ovoj knjizi riječ o hronici jednog vremena, neće biti nezna- imljivo ni kako je koja posjeta realizo- vana, u kakvom aktuelnom međunarod- nom kontekstu, pa sve do običnih podataka - imena i funkcija ličnosti u zvaničnoj pratnji, svaki put, naravno, u novom sastavu.

- Nastojao sam da savjesno ostanem u dobrom odnosu sa činjenicama, a da ocjene i komentare više prepustim drugi- ma. Tokom protekle decenije i po, stotine ljudi su iskoristile prilike za svakovrsne laži o Titu i njegovom vremenu. Valjda će se dopustiti i živim svjedocima da isko- riste pravo na istinu, bez obzira kako će je ko primiti i tumačiti.

(Knjigu Blaže Mandića "Tito u dijalogu sa svijetom" članovi Društva mogu da nabave po veoma povoljnoj ceni)

čnog sveta koji daje javne izjave, starog i mladog i sa raznih strana, u glasilima se ružna reč o Titu tako reći ne može čuti.

Tako, na primer, "Glas javnosti" 4. maja beleži izjave:

- Mirjana Nedeljković, student: "Znam ko je bio Tito. Bio je lider i tada su bila bolja vremena..."

- Milorad Velimanović, vojnik: "U svakom slučaju, voleo bih da se vrati to vreme..."

- Dragana Jakovljević, student: "Prema nekim pričama, i te kako bih volela da se to vreme vrati. Uostalom, meni je 25. maj rođendan".

- Tanja Aveska, student iz Makedonije: "Većina Makedonaca bi volela da se vrati to vreme..."

"Danis" je za broj od 4. maja anketirao građane Prištine:

- Šezdesetogodišnji Sabit Pacoli: "Dok je Tito bio živ, mogli smo slobodno da idemo na sve strane a danas, u ovoj situaciji, nismo slobodni koliko bi trebalo. Tada se bolje živelo..."

- Od dva anketirana mladića jedan pominje besplatno školovanje u ona vremena a drugi da mu se, koliko je čuo i pročitao, "Tito ne sviđa".

Registrovane su i izjave posetilaca Kuće cveća:

olsidor Isa Barjaktarević iz Leposavića: "Pitaju me deca kada sam najbolje živio. Ja im onda pričam o Titu koji nije pravio razliku između orača i kopača. A što se tiče priča o dugovima i kreditima, treba da vidimo koliki su stvarno i da li je bilo ratnih profitera dok je on vladao..."

- Makedonac Borčo Đurđijev: "Jugoslovenski pasoš je bio za ponos, slobodno smo putovali, imali poštovanje, mladi su dobijali

ANTIFAŠISTIČKI SKUP NA FILOZOFSKOM FAKULTETU ZAŠTO JE NOB TRN U OKU?

Povodom 60. godišnjice pobeđe nad nacifašizmom u II svetskom ratu, na Filozofskom fakultetu u Beogradu, u organizaciji Studentske unije Filozofskog fakulteta, Progresivnog univerzitetskog društva "Dositej Obradović" i Antifašističkog fronta, održana je tribina o tendencijama prekrapanja istorije u društvenoj nauci kod nas i u svetu.

Pred pedesetak okupljenih iz redova studenata, studentkinja, omladine, nastavnika i saradnika Univerziteta, javnih ličnosti i kulturnih poslenika, raspravljalo se o oblicima revizije istorije u kojoj se kvislinško društvo Hitlerovih saveznika predstavljalo kao žrtva, a njihove žrtve demonizuju kao dželati.

Posle uvodne reči sociologa Vladimira Markovića, člana Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji, većina učesnika saglasila se sa konstatacijom da osporavanje antifašističke narodnooslobodilačke borbe, izraženo unutar "antitotalitarne saglasnosti", predstavlja težnju vladajućih društvenih grupa da potpuno odbace antifašističke vrednosti zbog njihovog revolucionarnog antikapitalističkog sadržaja.

Na kraju tribine odata je pošta svima koji su pali u borbi protiv fašizma i iskazan protest što je na Filozofskom fakultetu u Beogradu jedan od rasadnika konzervativnog istorijskog revizionizma.

posao čim završe školu... u Radovišu je 1989. bilo 930 nezaposlenih a danas 9.000!"

Majskih dana ove godine stizalo se u Kuću cveća iz 24 grada Makedonije, iz Rijeke, Gorice, Zagreba, Banja Luke, Tuzle, Sarajeva, Subotice, Sremske Mitrovice, sa svih strana...Dan pre 4. maja bila je ovde i grupa od oko dvesta američkih turista jer je postalo uobičajeno da Amerikanci koji putuju ovim delom Evrope - odaju poštu Titu. Dok je prošle godine Titov grob posetilo 32 hiljade ljudi, procenjuje se da će ove godine biti oko 60 hiljada posetilaca. Izgleda da se vlast uplašila ovog trenda pa je naredila da policija pred Kućom cveća "trenira strogoću", da legitimije vođe puta i beleži njihove podatke. Zašto?

Uprkos tome što je Kuća cveća nesumnjivo jedno od najatraktivnijih turističkih odredišta u Beogradu, nema turističkog putokaza

koji ka njoj usmerava posetioce izdaleka iako su nedavno po gradu ti putokazi postavljeni na svakoj većoj raskrsnici. A zele- nilo u Kući cveća i oko nje jedva da se održava, bolje je srediti svaki skver u Beogradu. U ponudi Turističke organizacije Beograda nema Kuće cveća. Vode u nju samo ako se to izričito zahteva ali zato organizuju posete kraljevskim dvorovima. Turistička agencija "Kon Tiki", međutim, počela je da pravi turističke aranžmane za strance koji žele da posete ovaj kompleks i odaju poštu Titu. Počelo je sa grupom "Italoslovena" koji žive u Trstu. Komerčijalista ove agencije Tanja Jovanović kaže: "Mnogo je ljudi kojima je Titi bio nešto posebno. I mlađe generacije trebalo bi da znaju ko je bio taj čovek. To je deo naše istorije i zato bi u našem turizmu morala da se promovise Kuća cveća..."

LEGITIMISANJE PRED KUĆOM CVEĆA POLICIJA (VOLONTERSKI) "TRENIRA STROGOĆU"

Na prostranom platou ispred prilaza Kući cveća bilo je 25. maja ove godine više autobusa a među njima i onaj kojim su iz Sremske Mitrovice doputovali članovi podružnice Društva za istinu o antifašističkom NOB-u da bi odali poštu Josipu Brozu Titu. Kada se autobus spremao za polazak, dva mlada policajca tražila su vođu puta, uzeli mu ličnu kartu i iz nje upisivali podatke u svoj teftter. Ličilo je to na uvod u naplatu kazne za parkiranje ali su policajci, kojima je očigledno bilo neprijatno, objašnjavali da nije reč ni o kakvoj kazni već da samo imaju nalog da uzmu podatke od vođa puta.

S obzirom da se to nije dešavalo nikada ranije, Društvo je uputilo sledeće pismo ministru unutrašnjih poslova Republike Srbije Draganu Jočiću:

"Gospodine ministre,

Prilikom posete sremskomitrovačke podružnice našeg Društva Kući cveća 25. maja ove godine, na prostoru ispred ovog kompleksa gde se parkiraju autobusi, suočili smo se sa činjenicom da policajci - pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova kojem ste vi na čelu - legitimišu vođe puta grupa koje organizovano dolaze da odaju poštu Josipu Brozu Titu i polože cveće na njegov grob. Tom prilikom uzimaju se podaci kao da je reč o prestupnicima što ne može a da ne stvori proteste i gnev na licu mesta i dovede do pitanja zašto je uvedena ova praksa i sa kojim se to namerama čini.

Zato Vas molimo da nas zvanično obavestite po čijem se to

naređenju radi, na osnovu koje i čije odluke i sa kojim motivima.

Ako je povod okolnost da sve više građana dolazi da oda poštu Josipu Brozu Titu prisećajući se da su nekada mnogo bolje živeli, pogrešno je verovanje da će se ova tendencija suzbiti policijskim pritiscima i manirima stranim demokratskim društvima.

U očekivanju Vašeg odgovora, pozdravljamo Vas sa željom da se Vaše ministarstvo potvrđuje rešavanjem mnogih krupnih slučajeva iz svoje nadležnosti, od kojih mnogi iz temelja potresaju ovo društvo, a ne da prepada posetioce Kuće cveća i u njima vidi prestupnike."

PS

Pismo je poslato 7. juna. Zvaničan odgovor nije stigao. Telefonom su se samo javljali iz Sekretarijata unutrašnjih poslova opštine Savski venac na čijoj je teritoriji Kuća cveća. Interesovali su se da li su zapisani brojevi policajaca koji su uzimali podatke. Ispada da iz tog Sekretarijata pred Kućom cveća niko nije bio, niko nikoga nije legitimisao i niko nije upisivao nikakve podatke. Na osnovu toga mogu se izvući dva zaključka:

- U Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije o pomenutom, do pisma koje je upućeno ministru, pojma nisu imali što znači da njihovi pripadnici rade bez znanja pretpostavljenih i sami sebi tovarne nove poslove, što je teško poverovati ali je moguće ima li se u vidu da policija hapsi i policajce koji (bez naloga pretpostavljenih) učestvuju u razbojničkim poduhvatima.

- Lakše je, međutim, poverovati da je pravi odgovor za ministra i Ministarstvo neprijatan, odnosno da se "priznanje" da se ne zna šta se dešava u sopstvenoj kući smatra povoljnijim i bezbolnijim od prihvatanja odgovornosti i javnog objašnjenja nečega što, verujemo i dalje, nije bez znanja viših faktora postalo praksa.

ČLANOVI DRUŠTVA NA JAVNOJ SCENI

MILENKO MARKOVIĆ

ZAŠTO SE SUSEDIMA GURA PRST U OKO

Da se urušenje socijalizma moglo predvideti i da nije predstavljalo neko veliko iznenađenje - u to smo se mogli uveriti. Ali, da će u Srbiji 60. godišnjica pobeđe nad fašizmom biti proslavljena sa oreolom četničkog kolaboracionizma i to pod okriljem države - malo je ko mogao očekivati, čak i među najtvrdokornijim i najvatrenijim sledbenicima Draže Mihailovića. Sve su evropske zemlje tokom II svetskog rata imale, u manjoj ili većoj meri, kolaboracioniste ili kvislunge, ali nijedna nije ni pomisljela da ih zakonskim putem uvede u red antifašista, kao što se to uradilo u Srbiji.

Dosad smo znali da diktature proglašavaju narode za višu rasu i društvene sisteme za "najbolje svetove među svetovima", a sad se upoznajemo da navodne demokrate, sa pozicija vlasti, mogu da prekraju istoriju.

Šta ovaj čin znači za naše odnose sa susedima i Evropom? Ako je bitan deo naše tranzicije ka demokratiji normalizacija odnosa sa bivšim jugoslovenskim republikama, šta znači oživljavanje jedne poražene ideologije i davanje joj državnog statusa? Koliko nam to, između ostalog, može pomoći prilikom rešavanja konačnog statusa Kosova? Trebalo bi da nam je jasno da ćemo svetu biti uverljivi u onoj meri u kojoj ćemo realizovati istorijsko pomirenje sa bivšim jugoslovenskim republikama i našim nekadašnjim sunarodnicima. Bliske odnose saradnje sa njima teško možemo ostvariti ako im stavljam prst u oko sa pokretom i ideologijom koji su samo po zlu čuveni. I koji su se na tako krvav način vratile na jugoslovenski prostor tokom proteklih međuetničkih ratova.

Zar se nije sa četničkim znamenjima i sa imenom đenerala Draže pravila "velika Srbija"? Treba li podsećati da je tom "oslobodilačkom" agresijom trebalo oduzeti jednu trećinu Hrvatske i dve-trećine bosansko-hercegovačke teritorije. Nisu zaboravljeni Krajišnikovi ditirambi đeneralu Draži kad je vreme najokrutnije opsade Sarajeva i srebreničkog genocida proglašavao istorijskim trenucima real-

izacije njegovih ideja. Treba samo zaviriti u udžbenike istorije u Republici Srpskoj, pa i u Srbiji, te se uveriti da se taj duh prenosi i dan-danas na mlade generacije...

(Odlomak iz članka objavljenog u listu "Danas" 27. maja)

SUZE LIJU, ZLOČIN KRIJU

Ono što se pod sponzorstvom Srpske radikalne stranke dogodilo u Sava-centru, uoči same godišnjice srebreničkog genocida nad Bošnjacima, predstavlja najveće sramoćenje srpskog naroda otkako je DOS došao na vlast. Srbija je valjda jedina zemlja u okruženju, možda i u svetu, u kojoj se relativizuje najveći zločin posle II svetskog rata. Snage koje su predvodile agresorski rat 1991-1995. sad se aktiviraju u brizi da Srbi navodno ne budu oglašeni za genocidni narod. Sa onim istim parolama kojima su ih podstakli na besmisleno ratovanje služe se, u nešto modifikovanom obliku, i danas. Tada, odbrana od srbozatanja, odbrana kućnog praga; danas, odbrana od žigosanja Srba kao varvarskog naroda. "Svetska antisrpska zavera" - omiljena je teza i tada i danas.

Na prvi pogled i za neobavešten svet, reklo bi se da radikali imaju i pravo što zahtevaju da se priznaju i ožale i zločini počinjeni nad Srbima u poslednjim međuetničkim ratovima. Međutim, radikali liju suze nad srpskim žrtvama ne zato što ih iskreno žale, već zato da bi prikriji svoj, svakako ne mali deo odgovornosti za zločine nad drugim narodima, ali i nad sopstvenim. Gde su to oni spasavali srpski narod? Nije li taj narod postradao najviše zbog pogrešne nacionalne politike radikala i socijalista? Jer, uz sve radikalne žalopijke i krokodilske suze, oni ne odgovaraju na suštinsko pitanje: ko je odgovoran za započinjanje agresivnih ratova na tlu bivše Jugoslavije pa, samim tim, ko snosi i najveću odgovornost za počinjene zločine u tom ratu. Jer, da nije bilo tih ratova, ne bi bilo ni zločina ma sa čije strane, zar ne?

Da li je moralo doći do raspada Jugoslavije, ostaje pitanje za

FAMA O DRŽAVLJANSTVU KARAOĐEVIĆA

NEZNANJE ILI NAMERNA MANIPULAGIJA

Dolaskom DOS-a na vlast i inauguracijom dr Vojislava Koštunice za predsednika SRJ, u Skupštini SRJ raspravljano je i odlučeno da se članovima dinastije Karađorđević vrati državljanstvo Jugoslavije i Srbije. Predlog Savezne vlade (premijer je tada bio Zoran Žižić) branili su - u jednom veću saveznog parlamenta Miroljub Labus, tada potpredsednik Savezne vlade, a u drugom Momčilo Grubač, tada ministar pravde u Saveznoj vladi. Njih dvojica su, po sudu autora ovog teksta, grubo povredili istinu i poslanicima nisu predložili relevantne činjenice. Da li iz neznanja ili svesno i namerno?

Ta dvojica su dirlje i kamenje bacala na vlast tadašnje Jugoslavije zbog odluke Izvršnog odbora Prezidijuma Narodne skupštine od 8. marta 1947. kojom se odlučuje o oduzimanju državljanstva desetorici tada živih članova dinastije Karađorđević. Labus i Grubač su tvrdili da je ta odluka monstrum u pravnom sistemu, da je u suprotnosti sa Paktom OUN o ljudskim pravima i slično.

Šta je pritom zaobiđeno?

Na II zasedanju AVNOJ-a odlučeno je da se kralju Petru II zabrani povratak u zemlju dok narod na izborima posle oslobođenja ne odluči da li je za republiku ili za monarhiju. Ni tada, a ni krajem novembra 1945. godine, kada je proglašena republi-

ka, ni Petru II, niti kojem drugom Karađorđeviću, nije oduzeto državljanstvo, niti im je bio zabranjen povratak u zemlju. Nova država, kao uostalom i svaka druga država, donela je 1. jula 1946. godine Zakon o državljanstvu FNRJ. U tome zakonu, kao i u odgovarajućim zakonima bilo koje države, stipulisane su odredbe o uslovima za dobijanje jugoslovenskog državljanstva, ali i o okolnostima kada se ono može izgubiti. Napisano je da će državljanstvo SFRJ prestati svim onim državljanima Kraljevine Jugoslavije koji se nalaze u inostranstvu a u roku od šest meseci se ne vrate u zemlju ili u tome roku ne prijave jugoslovenskim diplomatsko-konzularnim predstavništvima u inostranstvu da se žele vratiti u Jugoslaviju. Kao i u zakonima o državljanstvu drugih zemalja, i u našem je je određeno da sudbinu roditelja dele i maloletna deca s tim da ona, po sticanju punoletstva, mogu da izjave drugačije.

Procenjuje se da je 1946. u inostranstvu bilo oko 100 hiljada ranijih državljana Kraljevine Jugoslavije a od toga oko 65 hiljada vojnika i oficira koji se iz zarobljeničtva nisu vratili u zemlju.

Razume se, pomenuti propis odnosio se i na članove dinastije Karađorđević s obzirom na jednakost svih građana pred zakonom. Niko od Karađorđevića nije se u pomenu-

tom roku od šest meseci vratio u zemlju niti se obratio jugoslovenskim diplomatsko-konzularnim predstavništvima izjavom da će se vratiti, odnosno da želi da zadrži državljanstvo Jugoslavije. Prema tome, citirana odluka Izvršnog odbora Prezidijuma bila je samo konstatacija a ne originerna odluka. Četiri 1946. godine nepunoletna člana dinastije Karađorđević, kada su stekli punoletstvo, nisu se vratila u zemlju niti izrazila želju da zadrže jugoslovensko državljanstvo.

U pogledu Labusove i Grubačeve tvrdnje da je pomenuta odluka Izvršnog odbora Prezidijuma u koliziji sa Paktom OUN o ljudskim pravima treba napomenuti da je ovaj pakt usvojen 1. decembra 1948. godine i da nema odredbe o retroaktivnom dejstvu njegovih rešenja.

Trebalo je Karađorđevićima vratiti državljanstvo. (Autor ovog teksta za to se zalagao ravno 12 godina ranije). Ali, trebalo je reći celu istinu, a ne ovako kako su to učinili Labus i Grubač. Na pomenutom zasedanju Savezne skupštine bila je neka vrsta utrkiivanja i ulaganja "novoj klimi" pa je u tom kontekstu i ministar unutrašnjih poslova SRJ Zoran Živković odleteo u London i nekim od Karađorđevića uručio nove Yu-pasoše. I pozvao ih da se vrate i pomognu nam u razvijanju demokratije. Ministar unutrašnjih poslova jedne republike ima prvenstvenu dužnost da brani ustavni poredak republike a naš moli pretendenta na monarhijski tron da dođe i da "nam pomogne"!?

Milentije PEŠAKOVIĆ

buduće rasprave, a na pitanje da li je taj raspad morao biti i krvav - različito se odgovara. Socijalisti, radikali i istomišljenici za krvavi rasplet jugoslovenske krize optužuju druge bivše jugoslovenske republike i strani faktor, odnosno "svetsku zaveru" protiv srpskog naroda. Ne dozvoljavaju i trunčicu sumnje da bi neku krivicu mogao da snosi Miloševićev režim. To su pokazali i na pomenutom skupu u Sava-centru, gde ga ni jednom rečju kritike nisu spomenuli. A i kako bi kad su sa njim delili vlast i kad su njihove paravojsne snage harale bivšim jugoslovenskim prostorom. Kako bi kad u prvom redu sede takve znamenite idejne veličine Miloševićeve i Karadžićeve vladavine - književnik Brana Crnčević i profesor Smilja Avramov. Kako bi kad patrijarh Pavle koji je udostojavao Miloševićeve skupove udostojava i ovaj radikalni skup. Pa neka neko kaže da SPC nema kontinuiranu politiku "odbrane srpstva"!

...Jedna od najčešćih teza koja se koristi za ublažavanje Miloševićevih zločina - teza je o građanskom ratu. Navodno, u takvom ratu svi vrše zločine, pa su svi i podjednako krivi. Tom tezom poslužila se, u saopštenju povodom Srebrenice, i Vlada Srbije. Taj rat, međutim, mogao bi biti građanski možda samo po tome što su se pripadnici etničkih zajednica u ustavno-pravnom smislu nazivali građanima. Inače, tukli su se etnici a ne građani u socijalnom i demokratskom smislu; tukli su se oni za etničke, a ne za socijalne ciljeve kojima se, inače, karakterišu građanski ratovi od vajkada.

Sve dok u Srbiji ne budemo osuđivali ratne zločine počinjene u naše ime, nikoga nećemo uveriti da smo iskreni u raskidu sa zločinačkom prošlosti. Proporcijama i prebrojavanjima žrtava - ne pere se obraz. Najzad, sve dok se u Srbiji ne shvati da u Jugoslaviji nije bio građanski rat, već da je Miloševićev režim poveo agresorski osvajački rat za pravljenje "velike Srbije", a ne za "odbranu srpstva" - ne može doći ni do stvarne katarze u svesti srpskog naroda.

(Odlomak iz članka objavljenog u listu "Danas")

FALŠ-POTEZI SRPSKE POLITIKE

Za samo nekoliko dana, srpske vlasti napravile su više falš-poteza koji prete da ponište sav kredibilitet mukotrпно stečen na međunarodnom planu nakon 5. oktobra. Posebno je bačena senka na odlazak predsednika Tadića u Srebrenicu. Iz vrha srpske vlasti delovalo je skoro kao sinhronizovano: Tadićev poziv Hrvatskoj da se odredi prema zločinima počinjenim nad Srbima u "Oluji", prkošenje Amfilohija Radovića crnogorskim vlastima, zaoštavanje državne politike prema Makedoniji zbog hapšenja vladike Jovana.

Ko želi istinsko pomirenje - ne treba da proziva druge za počinjene zločine. Svako treba da brine za svoje grehove, a druge treba prepustiti njihovoj savesti. Tu je i međunarodna zajednica da procenjuje ko se i koliko pročistio od zločinštava počinjenih u proteklim ratovima.

To je spor, težak i bolan proces. Nije lako priznati da se na savesti nosi masa gnusnih zločinštava koja je neko počinio u tvoje ime. Počeci su, ipak, tu (suđenja u Srbiji za zločine u Vukovaru i na Kosovu, suđenja i istrage u Hrvatskoj za zločine u Splitu, Zadru, Osijeku i drugde). Treba samo ohrabrivati nezavisnost domaćih sudova i bez zadržki odazivati se obavezama prema Haškom sudu da bi se ta suđenja dovela do kraja.

• Predsedniku se Tadiću, mislim nikako slučajno, omaklo da

DOSADAŠNJA IZDANJA DRUŠTVA

Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. do sada je, u okviru svojih programskih aktivnosti, izdalo više knjiga i publikacija:

- "STVARANJE I RAZARANJE JUGOSLAVIJE" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
- "FAŠIZAM JUČE I DANAS"
- Ilija Radaković "BESMISLENA YU-RATOVANJA" - dva izdanja
- Džasper Ridli "TITO"
- Ibrahim Latifić "JUGOSLAVIJA 1945-1990" - dva izdanja
- Milenko Marković "SRPSKO PITANJE"
- RAZARANJE SPOMENIKA KULTURE NA TLU NEKADAŠNJE JUGOSLAVIJE 1991-1995"
- Miloš Minić "PREGOVORI IZMEĐU MILOŠEVIĆA I TUĐMANA O PODELI BiH"
- "BOSNA I HERCEGOVINA JUČE, DANAS I SUTRA"
- Dr Radoslav Ratković "POLITIKA I USTAV"
- Dr Branko Latas "SARADNJA ČETNIKA SA OKUPATORIMA I USTAŠAMA (1941-1945)" - tri izdanja
- "VOJVODINA U ANTIFAŠISTIČKOJ NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI (1941-1945)"
- "AVNOJEVSKI PRINCIPI I ODNOSI U SADAŠNJOJ JUGOSLAVIJI; PAKT O STABILNOSTI ZA JUGOISTOČNU EVROPU"
- "OSVRT NA PUBLIKACIJE O REHABILITACIJI SARADNJE ČETNIKA SA OKUPATORIMA"
- Kiro Hadži Vasilev "SUDBINE SOCIJALIZMA"
- Dr Marko Vrhunec "ŠEST GODINA SA TITOM"
- Dr Dragoljub Petrović "JUGOSLAVIJA U ANTIFAŠISTIČKOM RATU 1941-1945"
- "RATovi U JUGOSLAVIJI 1991-1999" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
- Jovo Ninković "ETNIČKA SVOJSTVA RATOVA U JUGOSLAVIJI 1991-1995"
- "O USTANKU 1941. DANAS" - zbornik sa skupa "60. godišnjica antifašističkog ustanka u Jugoslaviji"
- "VELIKA PODVALA - CENČIĆ PODMEĆE TITU IZMIŠLJENE STENOGRAME" - osvrti i polemike
- Kiro Hadži Vasilev "MEĐUNACIONALNI ODNOSI - BALKANSKA ISKUSTVA"
- ODBRANA ISTORIJSKE ISTINE O NOR-u I SFRJ (zbornik saopštenja i diskusije sa tribine "Da li đaci u Srbiji uče falsifikovanu istoriju")
- "ANTIFAŠISTIČKI NARODNOOSLOBODILAČKI RAT U JUGOSLAVIJI I SAVREMENOST" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
- BEOGRADSKI OKTOBAR - povodom 60. godišnjice oslobođenja Beograda i Srbije i pobeđe nad nacifašizmom

proziva Hrvatsku za "Oluju", čime je otvorio Pandorinu kutiju iz koje mogu poteći mnoge istine neprijatnije za Srbiju nego za Hrvatsku. Potrebna je velika državnička mudrost da se to zaustavi i odnosi vratu u pređašnje stanje.

• Drugo, odakle moć i ovlašćenja Amfilohiju Radoviću da daje izjave kako će SPC podizati bogomolje gde god i kad god bude htela i da za to neće pitati državu. U kakvoj to državi mi živimo? Zašto srpska vlast blagonaklono gleda na Amfilohijevo sa verskog trona huškanje na građanski rat u Crnoj Gori i na zavađanje dva tradicionalno bliska naroda?

• I, najzad, ko vodi državnu politiku prema Makedoniji i Crnoj Gori, srpska vlada ili Srpska pravoslavna crkva? Nije jasno zašto srpske vlasti nastoje da u očima demokratske Evrope Srbiju predstavljaju više kao teokratsku nego kao svetovnu državu. I što je još gore, ne libe se da asistiraju nacionalističkoj politici SPC. Pretnje ministra Ilića da će prizemljivati makedonske avione sve dok makedonske vlasti drže vladiku Jovana u zatvoru - samo je jedan, možda najgrublji vid te asistencije.

Srpski izvori optužuju makedonske vlasti da hapse vladiku Jovana zbog verskih ubeđenja. Da li zbog toga ili, možda, što je vladika na nedozvoljen način (po zakonima Makedonije) branio kanonsku vlast Srpske pravoslavne crkve u Makedoniji? Trebalo bi jednom početi sa respektovanjem težnji makedonskog i crnogorskog naroda da im autokefalnost njihovih crkava upotpunjuje i nezavisnost država. Trebalo bi već shvatiti da se odbranom kanonskog jedinstva SPC na prostorima Makedonije i Crne Gore, u suštini, brani poslednji oblik velikosrpskog hegemonizma na balkanskim prostorima. I da su nam važnija prijateljstva i poverenja susednih naroda od birokratskog kanonskog jedinstva srpskog pravoslavnog klera...

(Odlomak iz članka objavljenog u listu "Danas" 9. avgusta)

DRAŽA MIHAILOVIĆ KAO AGENT HORTIJEVE MAĐARSKE (2)

OD PEŠTE, PREKO ISTAMBULA I LONDONA, DO RAVNE GORE

"General-pukovnik Keresteš-Fišer (Hortijev ađutant) i ja mislili smo da će Mihailović biti koristan saradnik u kontrašpijunaži protiv SSSR-a i SAD. Hteli smo da iskoristimo prisustvo američkih oficira u štabu generala Mihailovića, kome je ta okolnost omogućavala da dobije vojne, političke i ekonomske informacije o Sjedinjenim Američkim Državama i o pomoći koje one daju SSSR-u" - zabeleženo je u pismenom svedočenju general-majora nekadašnje mađarske vojske obaveštajca lštvana Ujsasija koje je "Glas istine" počeo da objavljuje u prošlom broju. U ovom dokumentu se dalje navodi:

Keresteš-Fišer mi je, takođe, rekao da da je preko agenta hrvatske narodnosti - udovice jednog austrougarskog admirala - Horti uputio pismo Mihailoviću u kome je izrazio svoju saglasnost za održavanje međusobnih prijateljskih odnosa. U istom pismu, rekao mi je Keresteš-Fišer, regent je obavestio Mihailovića da je on, kao Hitlerov saveznik, podređen svim interesima sila osovine. S druge strane, obećao je da mađarske trupe neće preći liniju Dunav-Drava, odnosno tadašnju jugoslovensko-mađarsku granicu i da neće stupiti na jugoslovensku teritoriju. Otprilike nedelju dana kasnije kada sam bio na referisanju kod regenta Hortija u budimpeštanskom kraljevskom dvorcu, regent mi je rekao da ga je general Keresteš-Fišer obavestio o mojim prijateljskim vezama sa Mihailovićem. Horti me je upitao šta znam o Mihailoviću, o njegovoj prošlosti, političkom opredeljenju i izneo svoje mišljenje da se moje prijateljstvo sa Mihailovićem mora iskoristiti u interesu Mađarske.

Kada sam, avgusta 1941, službeno boravio u Užgorodu, Horti me je pozvao u svoju letnju rezidenciju u Gedele. Za vreme audijencije, rekao mi je da treba uspostaviti neposrednu vezu sa Mihailovićem. U isto vreme je podvukao da nije sigurna veza uspostavljena posredstvom udovice admirala. Horti je pridavao veliki značaj održavanju veze sa Mihailovićem i zahtevao da se ona ostvari u najkraćem mogućem vremenu, kako bi pojačao borbu protiv Tita i od Mihailovića dobio podatke o SAD i SSSR-u.

O Hortijevom naređenju upoznao sam svog zamenika, pukovnika Kudar Lajoša i potpukovnika Ferenci Andraša, referenta za unutrašnju politiku Bačke. Radilo se o tome da među oficirima stare jugoslovenske vojske pronađemo takvog čoveka koji je u dobrim odnosima sa Mihailovićem, odborava njegova gledišta i koji uživa potpuno poverenje mađarskih vlasti. Naš izbor je pao na dr Milana

Popovića, advokata u Novom Sadu i srpskog poslanika iz Bačke u mađarskoj skupštini. Popović je od 1941. godine bio naš agent i bio na spisku potpukovnika Ferenci Andraša. Mađarska obaveštajna služba dobila je od Popovića dobre informacije o srpskim antifašističkim krugovima, o dejstvima bačkih partizanskih odreda i o raznim osobama neprijateljski raspoloženim prema Mađarskoj. Zahvaljujući njegovim tajnim dostavama, uspeli smo da otkrijemo više partizanskih grupa i da pohapsimo više srpskih antifašističkih boraca.

U septembru 1942. godine uputio sam potpukovnika Ferenci Andraša u Novi Sad kod dr Milana Popovića da uz njegovu pomoć izabere oficire stare jugoslovenske vojske koji bi mogli da uspostave vezu sa Mihailovićem.

vojnu pomoć u borbi protiv Tita.

Trumbiću sam predao sumu novca potrebnu za putovanje, otprilike hiljadu dolara u raznim devizama, kao i službeni pasoš mađarskog Ministarstva inostranih poslova ispostavljen na falsifikovano mađarsko ime. Lično sam se dogovorio sa mađarskim ministrom inostranih poslova Gicijem da se izda jedan takav pasoš. Trumbića smo uputili u Istanbul kod potpukovnika Perića, izaslanika jugoslovenske vlade u Londonu, njenog zvaničnog konzula u Istanbulu. Na osnovu obaveštenja dobijenih od Popovića znali smo da se konzul Perić bavio prebacivanjem oficira stare jugoslovenske vojske Mihailoviću.

Trumbić je u Istanbul otputovao preko Rumunije i Bugarske. U taj grad je stigao maja 1943. i uspostavio vezu sa Perićem preko Ujvari Dežea, mađarskog gener-

PODSEĆANJA

OD HAGA DO HAGA

Na Prvoj haškoj konferenciji od 18. maja do 29. jula 1899. godine, među 26 država Evrope, Amerike i Azije bili su i predstavnici Srbije i Crne Gore. Tom prilikom usvojena su pravila ratnog prava od 16 tačaka i podtačaka.

I na Drugoj haškoj konferenciji, održanoj od 5. juna do 18. oktobra 1907, među 28 država bile su Srbija i Crna Gora. Tada prihvaćene odredbe ratnog prava nisu poštovala velike sile, posebno Austro-Ugarska i Nemačka, ali jesu, i to vrlo dosledno, Srbija i Crna Gora koje nisu ubijale zarobljene neprijateljske vojnike; lečile su zarobljene ranjenike, zarobljenici su imali redovno vojničko sledovanje hrane, zarobljeni oficiri imali su pravo da nose sablje...

Kada su srpske trupe 1912. godine ulazile u Skoplje, regenta Aleksandra Karađorđevića sačekala je turska delegacija, poklonila mu se i zamolila ga da bude pokrovitelj zaštite turskih žena u Skoplju, što je Aleksandar prihvatio i u skladu s tim izdao strogu naredbu. Prolazeći kroz grad, zapazio je naoružane ljude u svečanim turskim odorama okićene raznovrsnim nakitom. Začuden, upitao je ordonans-officira kapetana Pantu Draškića ko su ti ljudi i dobio odgovor da su to - srpske комите. Ozlojeđen, Aleksandar se zapitao: "Šta će nam to?". Naredio je istragu ali se isprečio pukovnik Dragutin Dimitrijević Apis koji je štitio комите...

U izveštaju Ambasade Velike Britanije o Jugoslaviji za 1925. godinu konstatuje se, između ostalog, da se aktivnost kačaka i bugarskih komita na Kosmetu i u Makedoniji suzbija represalijama prema njihovim porodicama i raseljavanjem stanovništva iz kritičnih sela i regiona.

Đ. R.

U proleće 1943. dr Milan Popović me je posetio u Budimpešti. Obavestio me je da u Novom Sadu živi pukovnik stare jugoslovenske vojske Trumbić, koji je pod policijskom prismotrom, a koji je, po njegovim informacijama, spreman da sa jednim drugim oficirima jugoslovenske vojske pođe kod Mihailovića, kao naš delegat.

Posle detaljnog ispitivanja i pošto smo proverili lojalnost pukovnika Trumbića, naredio sam Popoviću da me posete u Budimpešti. Maja 1943. Trumbić je, u pratnji Popovića, stigao u Budimpeštu. Ovlastio sam Trumbića da obavesti Mihailovića da je mađarska vlada u ličnosti regenta Hortija spremna da uspostavi tajnu vezu sa Mihailovićem i da pruži

alno konzula u Istanbulu. U Budimpeštu se vratio septembra 1943. godine i obavestio me da je konzul Perić moja obaveštenja prosledio Ninčiću, ministru jugoslovenske vlade u Londonu. Ovaj je odgovorio da je jugoslovenska kraljevska vlada pristala na predlog Mađarske i smatra da treba u Istanbul uputiti specijalnog mađarskog predstavnika koji bi bio ovlašćen da sa predstavnikom jugoslovenske vlade u Londonu vodi pregovore o praktičnim problemima koji se odnose na zajedničku vojnu i političku aktivnost. S tim u vezi, Ninčić je napomenuo da predstavnik treba, po mogućnosti, da bude neki srpski političar iz Bačke. (Nastavlja se)

SRBIJA - JESEN 1944, PROLEĆE 1945 (5)

BEŽE, A HALUCINIRAJU O POBEDI

Povlačenje Ljotićevog Srpskog dobrovoljačkog korpusa (SDK) počelo je 6. oktobra 1944, kada se iz Šapca, opkoljenog od snaga 12. udarnog korpusa NOVJ, sa grupom civila pristalica i rođaka u Srem povukao njegov 3. puk pod komandom Jove Dobrijevića. Iz Obrenovca, na čije su prilaze takođe stigle jedinice 12. korpusa, povukao se preko Zabrežja u Srem 2. puk pod komandom majora Marisava Petrovića. Iz Beograda su se 8. oktobra povukli 1. puk (komandant major Ilija Ika Mićašević) i 4. puk (komandant Voja Dimitrijević). Sledećeg dana su se u Srem povukli i Štab SDK sa komandantom đeneralom Kostom Mušickim i druge prištapske jedinice.

Dimitrije Ljotić pobegao je iz Beograda 12. oktobra u pratnji tri dobrovoljca. Kolima je istog dana stigao u Rumu, gde su se okupile prethodno pomenute jedinice SDK. U rumskoj crkvi, verski referent SDK protopjerej Aleksa Todorović održao je svetu liturgiju posle koje su se Ljotićevi dobrovoljci ukrkali u vozove dobijene od Nemaca i preko teritorije Nezavisne Države Hrvatske stigli na Slovenačko primorje. Tu su se stavili pod komandu SS i policijskog vođe generala Odila Globočnika.

U novembru su im se na Slovenačkom primorju pridružili četnici vojvode Dobrosava Jevđevića, a u januaru 1945. i četnici iz Dalmacije i Like vojvode Momčila Đujića koji su imali radio-stanice i održavali vezu sa Dražom Mihailovićem, a i sa vojvodom Pavlom Đurišićem, komandantom crnogorskih četnika.

Peti puk SDK (komandant major Milorad Mojić) bio je angažovan u borbama protiv 14. korpusa NOV Srbije u istočnoj Srbiji pa su ostaci puka za Sloveniju krenuli preko Sandžaka, Bosne i Hrvatske, ali su te Ljotićevce ustaše u Zagrebu 7. decembra skinule sa voza i likvidirale. Artiljerijski divizion (komandant kapetan Momčilo Đorđević) iz zapadne Srbije povukao se u Bosnu i vozom takođe stigao na Slovenačko primorje.

Da bi privoleo vojvodu pukovnika Pavla Djurišića, komandanta crnogorskih četnika, da se povuče na Slovenačko primorje, Ljotić je 3. oktobra u Crnu Goru poslao Ratka Parežanina, šefa vaspitnog odelca SDK, inače direktora Balkanskog instituta u Beogradu. Pošto nije uspeo da ubedi Đurišića da se sa ljudstvom prebaci u Sloveniju, Parežanin se sa njim rastao u Prijepolju 18. decembra 1944. i uz pomoć Nemaca, preko Sarajeva i Zagreba, početkom januara 1945. stigao u Slovensku Bistricu gde se nalazio Dimitrije Ljotić koji je nosio uniformu potpukovnika. Kada je Ljotić, 23. aprila 1945. kod Gorice u Italiji, poginuo u saobraćajnoj nesreći, opelo mu je održao episkop /vladika/ Nikolaj Velimirović koga su Nemci, zajedno sa srpskim patrijarhom Dožićem, neposredno pre toga, na zahtev Nedića i Ljotića, pustili iz internacije u Nemačkoj.

Odbačen od saveznika, Draža Mihailović je u Italiju poslao dr Živka Topalovića, predsednika Ravnogorskog kongresa, da brani interese četnika. To je učinjeno pošto su britanske vojne misije pri četničkim štabovima, sa improvizovanog aerodroma u Pranjanima od 29. do 31. maja 1944, odlazile za Italiju. Avionom upućenim da bi se prebacio šef britanskih misija brigadir Armstrong stigli su iz Italije četnički komandanti pukovnik Petar Bačović i major Voja Lukačević koji je bio na venčanju kralja Petra u Londonu. U Bariju, pred poletanje, njima su britanske vojne vlasti oduzele naoružanje i sve lične i druge stvari. Zbog toga su oni, čim su izašli iz aviona u Pranjanima, digli dreku ne dozvoljavajući brigadiru Armstrongu da odleti u Italiju, pa ni Topaloviću i njegovoj ženi Milici. Tek kada je brigadir obećao da će im stvari biti vraćene, dozvoljeno im je poletanje ali oduzete stvari, ipak, nisu vraćene.

Kao protivteža II zasedanju AVNOJ-a i njegovim odlukama, krajem januara 1944. u selu Ba nedaleko od Ravne gore, održan je ravnogorski kongres na kome je praktično izabran novi Centralni nacionalni komitet (CNK). Zbog neslaganja ravnogoraca, naročito Dragiše Vasića, sa građanskim političarima koji su došli iz Beograda, prva sednica CNK održana je u selu Vranići kod Čačka tek od 28. do 30. juna 1944. Za predsednika je tada izabran Mihajlo Kujundžić, a za predsednika i sekretara Izvršnog odbora

CNK dr Stevan Moljević i dr Đura Đurović. Tom prilikom je odlučeno da se u Italiju upute i pridruže dr Živku Topaloviću članovi CNK Adam Pribičević, istaknuti mason dr Vladimir Bjelajčić i Ivan Kovač, kao i advokat dr Radoje Vukčević koji nije bio član CNK a do tada je radio u Beogradu ko pravni zastupnik kod nemačkog opunomoćenika za privredu. Oni su za Italiju odleteli tek 9/10. avgusta prilikom evakuacije savezničkih pilota oborenih iznad teritorija koje su kontrolisali četnici. Sa njima su tada otputovali i major Zvonko Vučković, komandant I. ravnogorskog korpusa, i Ivan Popov koji je u beogradskom Gestapou radio za britansku obaveštajnu službu pod pseudonimom "Eskulap". Ivan je brat čuvenog engleskog obaveštajca dr Duška Popova čije su aktivnosti kasnije inspirisale snimanje filmova o Džemu Bondu - agentu 007. Ne znajući o kome je zapravo reč, neki četnički funkcioneri su negodovali što se Popov "prošvercovao" u avion. Kao i dr Živko Topalović, i grupa Adama Pribičevića je u Bariju zadržana mesec dana u kućnom pritvoru zbog toga što je došla bez odobrenja britanskih vojnih vlasti.

Na drugom sastanku, u Vranićima od 20. do 23. avgusta, CNK nije prihvatio rad Jugoslovenske kraljevske vlade dr Ivana Šubašuća i od nje se ogradio. Na trećem sastanku, od 6. do 10. septembra 1944, takođe u Vranićima, bilo je predloga da se od CNK obrazuje kontravlada dr Šubašićevoj i tako ospori njen legitimitet. Odluka nije doneta jer je u toku zasedanja predsednik komiteta Mihajlo Kujundžić naprasno umro i to u trenutku kada je stigla vest da je Crvena armija prešla Dunav kod Kladova i ušla u Srbiju. Odlučeno je da se pred sovjetske trupe uputi delegacija radi pregovora sa njihovom komandom, ali do toga nije došlo jer je članovima CNK bilo preče da beže iz Srbije pred nastupanjem divizija NOVJ.

Posle spajanja Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i Jugoslovenske vlade u Londonu, u Beogradu je 7. marta 1945. formirana jedinstvena jugoslovenska kraljevska vlada sa maršalom Titom na čelu koju su saveznici priznali, čime je NOP dobio potpuni domaći i međunarodni legitimitet. U selu Kožuhe kod Doboja u Bosni, održana je poslednja sednica ravnogorskog CNK, a na nju Draža Mihailović nije hteo da dođe. Zbog toga su članovi CNK otišli kod njega i predložili mu da se okonča kolaboracija sa Nemcima, da se napravi sporazum sa Titovom vladom i da se četnici priključe Jugoslovenskoj armiji. Mihailović im je odgovorio da on ne saraduje sa Nemcima već ih iskorišćava, da neće sporazum sa Titovom vladom, da će se sa četnicima vratiti u Srbiju i dići ustanak posle čega će intervenisati saveznici te će na kraju četnici pobediti. Nezadovoljan Mihailovićevim stavom, potpredsednik CNK Mustafa Mulalić je napustio četnike i predao se NOVJ. (Nastavlja se)

Dragoslav B. DIMITRIJEVIĆ-BELI

ŽIRO I DEVIZNI RAČUN DRUŠTVA

Žiro-račun Društva za sve uplate, uključujući i članarinu, je:

355 - 1019194 - 83

Vojvođanska banka AD Novi Sad - Filijala Beograd

Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945, Beograd

Kod iste banke otvoren je i devizni račun Društva. Za devizne uplate potrebno je navesti:

DEUTDEFF (Deutsche Bank AG, Frankfurt)

936 5289 00.

VBUBYU 22 - Vojvođanska banka Novi Sad

Srbija i Crna Gora (Yugoslavija)

5401 - 7060031/22

Društvo za istinu o NOB, Beograd

PISMA "GLASU ISTINE"

POŠTE SVE VIŠE

Redakciji "Glasu istine" stiže sve više pisama. Čitaoci obavještavaju o svojim naporima da u tiražnijim, ne baš naklonjenim, glasilima odgovaraju na neistine i netačne interpretacije događaja iz NOB-a i SFRJ, dostavljaju dokumentaciju od značaja za borbu koju vode Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u i njegov list.

S obzirom na dinamiku izlaženja i prostor kojim raspolaže, redakcija "Glasu istine" ne može sva pisma da objavi u

ADRESA DRUŠTVA

Podsećamo članove, prijatelje i saradnike Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. da je adresa Društva:

Proleterskih brigada (po novom: Krunska) broj 90; 11.050 Beograd; telefon i faks 43-07-43

Radno vreme kancelarije je od 10 do 14 časova svakog radnog dana.

Prostorije Društva u neposrednoj su blizini Kalenićeve pijace a autobuskim, trolejbuskim i tramvajskim linijama dobro su povezane sa svim delovima Beograda. Pri dolazu iz centra grada, autobus broj 26 staje tačno ispred ulaza u prostorije Društva. Najbliža trolejbuska stanica je kod Katanićeve ulice, to jest prva stanica od Slavije.

celosti pa ni u opširnijim izvodima. Smatra, međutim, da ih treba pomenuti u znak zahvalnosti za pomoć i učešće u zajedničkim naporima da se deluje u skladu sa programskim opredeljenjima

JAVNA REAGOVANJA DRUŠTVA

NEOPHODAN RADIKALNI RASKID SA MRAČNOM PROŠLOŠĆU

Povodom pretnji glavnom i odgovornom uredniku lista "Danas", Društvo se, sredinom juna, oglasilo sledećom izjavom:

Pretnje Grujici Spasoviću, upućene iz Mladićeve okoline, samo su još jedna nimalo naivna poruka antifašskog lobija u smislu: "Mi smo još tu, pazite šta govorite i šta radite". Ako se posmatraju u kontekstu zbivanja u poslednje vreme kao što su rehabilitacija četničkog kolaboracionizma, relativizacija zločina počinjenih na tlu bivše Jugoslavije u ime srpske države i srpskog naroda, prekrajanje istine o srebreničkom masakru nad bošnjačkim narodom, proglašavanje haških optuženika za nacionalne heroje - sve to je dovoljan dokaz čak i za neobaveštene da je teško ukaljan obraz srpskom narodu, te da je neophodna odlučnija akcija i vlasti i građana za radikalni raskid sa snagama mračne prošlosti.

Društva, te da se stavovi članova Društva učine dostupnim što širem krugu čitalaca.

Ananije SIMONOVIĆ iz Titograda "Glasu istine" dostavio je dokumentaciju o saradnji četnika Draže Mihailovića u Crnoj Gori sa italijanskim okupatorom i pojedine članke aktuelnog ministra spoljnih poslova SCG Vuka Draškovića koje je svojevremeno objavljivao a koji su dijametralno suprotni njegovim današnjim pročetničkim stavovima.

Redakcija je koristila deo poslatih materijala a preostale će takođe iskoristiti u pogodnim prilikama.

Dane DMITRAŠINOVIĆ iz Herceg-Novog je, kao nekadašnji borac Prve omladinske partizanske čete u Hrvatskoj, reagujući na zakon kojim je Skupština Srbije izjednačila četnike i partizane, podseća na događaje čiji je bio učesnik i iz "prve ruke" svedoči o zlodelima Đujićevih četnika u severnoj Dalmaciji u južnoj Lici.

Dragomir JANJIĆ iz Atenice kod Čačka, izražavajući nezadovoljstvo što pojedini televizijski programi daju reč i promovišu ljude koji su činili ili propovedali i propovedaju zločine, piše da su "četnici klali, pili, ubijali, palili i opet klali." Tome dodaje: "U mom mestu i okolini zaklana su 193 lica...Klali su po celoj Srbiji, Crnoj Gori, Bosni, Lici, Dalmaciji...U velikoj su zabludi oni koji Dražu proglašavaju za antifašistu. On može da bude samo ono

što jeste - zločinac. Ne može niko prekrahati istoriju, ni Vuk, ni Danica, ni Bogoljub Pejić..." Pozivajući se na dokumente, Janjić zatim pominje zločine Đujića i njegovih četnika, platu koju je ovaj četnički vojvoda dobijao od Pavelića, a na kraju pisma izražava podršku Društvu za istinu o antifašističkom NOB-u i poziva ga da se i dalje energično bori protiv svih koji prekraju istoriju.

Iz pisama **Velimira Drakulovića** vidi se da je reagovao na mnoge napise u novinama, prvenstveno u "Politici", u kojima se lažno i tendenciozno interpretiraju zbivanja iz vremena NOB-a i SFRJ

BRUKA A NE PROSLAVA

Po mom mišljenju, naša aktuelna vlast propisno se obrukala i povodom obeležavanja 9. maja - Dana pobeđe i Dana Evrope, i to ove godine kada se navršilo 60 godina od završetka II svetskog rata.

Sve je ispalo više nego skromno a u nekim elementima čak i provokativno. Zoran Šami, predsednik parlamenta Državne zajednice u Šidu, sve skupa blede. Boris Tadić, predsednik Republike Srbije - špomenik Neznamom junaku na Avali - čist protokol kao i u svakoj drugoj prilici. Predsednik Vlade Srbije Vojislav Koštunica polaže venac na spomenik palim avijatičarima u odbrani Beograda aprila 1941. Svaka čast avijatičarima. Div junaci. Treba im uvek odavati počast, sećati ih se. Ali, krajnje je neukusno i provokativno da venac na groblju oslobođilaca Beograda (tri hiljade poginulih Jugoslovena i hiljadu sovjetskih vojnika) polaže po protokolu petorazredna ličnost, da tamo ne bude ministra vojnog. A uvaženi Prvoslav Davinić očigledno nije ni mogao da bude zajedno sa zamenicom gradonačelnika Beograda Radmilom Hrustanović koja je u ime države i grada položila venac jer bi to bilo suprotno protokolu.

A sve to skupa suprotno je dobrom ukusu i istorijski relevantnim činjenicama, pravdi i pravičnosti. A to naša aktuelna vlast uporno i, po mome sudu, smišljeno pod dirigentskom palicom dr Vojislava Koštunice od prvog dana praktikuje. Da li da kažem: ko sebe ne uvažava i ne poštuje, ne može očekivati ni da ga drugi poštuju i uvažavaju!

Milentije Pešaković, Beograd

i blate pojedine ličnosti. Reagovao je tako na objavljenu gnusnu tvrdnju izvesnog Milivoja Lazića da su pokolj u Vraniću počinili komunisti presvučeni u četničke uniforme!? U polemičkim pismima isticao je da su Nedićeve i Ljotičeve jedinice asistrala ubijanju srpskih rodoljuba na Sajmištu, Banjici, Jajincima; pomenuo da su istovetni ustaški zločini i one koje je Pavle Đurišić nad Muslimanima počinio u Sandžaku...

Drakulović je više puta postavljao pitanje kako i zašto renomirani list poput "Politike" dozvoljava sebi da objavljuje neistine i pomaže neosnovanom blaćenju istorijskih ličnosti a povodom "ravnogorskog zakona" usvojenog u Skupštini Srbije napisao je: "Tako nešto nijedna zemlja koja se borila protiv njemačkog porobljivačkog i zločinačkog fašizma nije učinila a vjerujem da i neće uraditi. Naprotiv, ti narodi visoko drže zastavu antifašizma, a Francuska, na primjer, zbog kvislinštva ignoriše maršala Petena iako je bio proslavljeni vojskovođa u I svjetskom ratu...Izjednačavanjem okupatorskih izmećara i slugu sa časnim borcima za oslobođenje od fašističke okupacije - baca se ljaga na slavnu istoriju srpskog naroda."

MUČAN UTISAK UMEMO ISTINSKOG PIJETETA

ČIJA JE I ČIJA MOŽE DA BUDE SUTJESKA

Godišnja svečanost na Tjentištu ostavila je još mučniji utisak nego pojedine prethodne upravo zbog toga što su se neki od organizatora ponašali suprotno principima i idealima za koje je, tokom bitke na Sutjesci, položilo živote više od 7.300 Titovih partizana među kojima najviše pripadnika dalmatinskih (2.126), crnogorskih (1.095) i banijskih jedinica (1.224).

Evo kako je Tjentište 2005. viđeno iz crnogorskog ugla:

"Organizacija susreta, pod pokroviteljstvom Vlade Republike Srpske, bila je loša. Koliko su uspijevali, nastojali su da joj daju četničko i stranačko obilježje, što je naišlo na proteste i neodobravanje najvećeg broja učesnika skupa.

CRNOGORSKI BORCI POVREĐENI I UVREĐENI

Nekorektno i prepotentno ponašanje domaćina, koga je predstavljao ministar rada RS Miodrag Deretić, dovelo je do 15 incidenta. To je posebno došlo do izraza u odnosu prema delegacijama SUBNOARA-a BiH i SUBNOR-a Crne Gore. Bosanci su preko svega, uglavnom, priješli ćutke.

U susretu poslije svečanog polaganja vijenaca, od strane delegacije SUBNOR-a (Crne Gore), skrenuta je pažnja na njegovo, ministarstvo, nekorektno i nekulturno ponašanje. Nekorektno iz razloga što je izmijenjen prethodno precizno utvrđeni protokol na spomeniku. Međutim, spriječena je pozdravna riječ predstavnika SUBNOR-a Crne Gore (o drugima nijesmo razgovarali) i izmijenjen je redoslijed polaganja vijenaca. Ministar Deretić, pošto nije uspio u svojim 'obrazloženjima' reagovao je riječima 'Uostalom, Sutjeska je srpska. Ne dozvoljavamo nikome da mimo nas ovdje odlučuje šta će se i kako odvijati'. Predsjednik RO SUBNOR-a Crne Gore Andrija Nikolić, pred punom salom gostiju, veoma oštro je reagovao na tu izjavu: 'Sutjeska nije ni srpska, ni bosanska, ni crnogorska, ni dalmatinska. Sutjeska je naša. Ona pripada svima nama. Ona je naša kob, naše ratište, mjesto zajedničkog stradanja i herojskog otpora proletera iz svih naših krajeva naše bivše domovine Jugoslavije. Ona je naše svetište. Sutjeska pripada svim proleterima, među njima i četi mojih drugova čiji sam bio komandir ovdje, 13. juna 1943...Zbog današnjih konflikata odložiću predlog Predsjedništva RO SUBNOR-a Crne Gore da se formira odbor koji bi se brinuo o sanaciji, uređenju, održavanju i svečanostima na Tjentištu'."

Predsjednik Organizacionog odbora za obeležavanje 62. godišnjice bitke na Sutjesci i načelnik opštine Foča Zdravko Krsmanović, konstatuje da se treba rukovoditi Titovim rečima da je ova bitka najslavnija epopeja narodnooslobodilačke borbe koja živi i koja će živeti. Istovremeno, međutim, šalje pismo Miodragu Deretiću, ministru RS za rad i boračko-invalidsku zaštitu, i Juri Galiću, predsedniku RO SUBNOAR-a BiH izražavajući negodovanje "zbog načina na koji je pokušano da se jučerašnja manifestacija na Tjentištu iskoristi u dnevno-političke svrhe i da se time nanese direktna šteta opštini Foča i njenim građanima".

PROTEST IZ FOČE

Krsmanović, između ostalog, ističe da dnevnoj politici nikada nije bilo mesto na Tjentištu, niti je "kome do sada bila namjera i želja da složenu i sukobima opterećenu dnevnu političku stvarnost Bosne i Hercegovine potencira na ovakvim dostojanstvenim i značajnim manifestacijama". Govoreći o pokušajima politizacije proslave na Tjentištu načelnik opštine Foča pominje "neuspjele pokušaje opstrukcije i nepromišljene govore" ali ne konkretizuje o čijim je pokušajima i govorima reč. Da bi se, ipak, znalo na šta se cilja pobrinulo se Predsjedništvo SUBNOR-a Republike Srpske koje je, uz potpis svog predsednika, Blagoja Gajića za "nemio događaj na Tjentištu" optužilo upravo Juru Galića, predsednika RO SUBNOAR-a BiH jer je, kako se kaže u pismu, "zloupotrebio govornicu,

prekršio program i protokol zborni i na nedopušten način osudio srpski narod za sve što se zbivalo u prošlom građanskom ratu".

Posle svega, ostaje još samo da se vidi šta je u izlaganju Jure Galića izazvalo toliko nezadovoljstvo rukovodstva SUBNOR-a iz Banja Luke, utoliko pre što se nije dalo primetiti da im smetaju četničke proslave i spomenici Draži Mihailoviću.

Galić je, pošto je govorio o zajedničkoj borbi Srba, Hrvata, Bošnjaka, Crnogoraca, Makedonaca, Slovenaca i ostalih, konstatovao da smo "pobijedili i zato jer se nismo dali međusobno podijeliti i zavaditi." Naglasio je da je država BiH stvarana i na Sutjesci a inaugurisana na zasjedanjima u Mrkonjić-Gradu i Jajcu. Takođe je istakao da i kosti poginulih na Sutjesci obavezuju da se ta država čuva dodavši: "I očuvat ćemo našu BiH, njenu cjelovitost, jedinstvo i nezavisnost bez obzira koliko to dugo trajalo i koliko nas koštalo."

ŠTA JE REKAO JURE GALIĆ

Galić je zatim pomenuo da smo živeli u zabludi da nam se fašizam više nikada ne može dogoditi. A on se dogodio i još uvek se događa. U tom kontekstu je rekao i:

- Nacionalističke i fašističke snage sa najvećom brutalnošću izbile su na površinu. Putem nasilja ne samo da su razorili bivšu nam državu koju smo zajednički gradili već su agresijom uz pomoć domaćih nacionalnih partija pokušali da unište istorijsko biće naše države BiH i tradiciju njenog vjekovnog zajedničkog življenja. Pomoći krvi i noža stvarali su i pokušavaju da održe nekakve svoje tvorevine koje žele još uvijek nazvati državom. Da bi ostvarili svoj pakleni cilj, stvarali su Srebrenicu, Sarajevo, Mostar, Prijedor, Stolac i bezbroj drugih stratišta na kojima je stradalo na hiljade nedužnih. Praveći etnički čiste prostore, istjerivano je i uništavano cjelokupno stanovništvo. Čitav jedan narod, bošnjački, trebao je da nestane sa lica zemlje.

- Žalosna je činjenica da se fašističke snage u raznim vidovima i danas nalaze na vlasti, i to manje-više u svim krajevima BiH. Četništvo je legalizovano u Republici Srpskoj. Četničke organizacije slobodno djeluju i slobodno se podižu spomenici Draži Mihailoviću. Na svim stranama slobodno se ističu četnički simboli i propovijeda četnička velikosrpska ideologija i to ne samo uz pomoć određenih nacionalnih partija već i uz puni blagoslov Srpske pravoslavne crkve.

- Jednako dugo i ustaštvo je na političkoj sceni sa željom da ponovo stvore Nezavisnu Državu Hrvatsku. U gradovima ulice nose imena najvećih ratnih zločinaca iz II svjetskog rata Mile Budaka, Jure Francetića, Bobana, Vokića i drugih. Ova imena ne služe na čast već na sramotu hrvatskog naroda...

- BiH je u svojoj prošlosti savladala mnoge poteškoće pa će i ove. Ona će biti slobodna, nezavisna i cjelovita država kakvu smo stvorili u toku NOR-a Jugoslavije. Ona će ponovo postati država ravnopravnog naroda koji će slobodno i suvereno vladati na svakom dijelu njene teritorije. Ona i dalje neće biti ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, već i srpska, i hrvatska, i muslimanska u kojoj će ponovo vladati komšijski odnosi gdje nikome neće smetati onaj drugi i drugačiji...

- Mi antifašisti i borci NOR-a, i ovog puta i sa ovog mjesta, tražimo od nadležnih državnih organa da zakonom zabrane organiziranje i rad profašističkih i fašističkih organizacija u bilo kome vidu i isticanje u bilo kom obliku fašističkih simbola. Tražimo zabranu širenja nacionalne, vjerske, rasne i druge mržnje, i to odmah.

U ovim Galićevim rečima "osudu srpskog naroda za sve što se zbivalo u prošlom građanskom ratu" mogu da pronađu samo oni koji zaista hoće da sve zločine pripišu srpskom narodu kako bi na taj način prikrili zločince koji su pregoleme zločine činili navodno u ime tog naroda a faktički na njegovu golemu štetu i sramotu.

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

MAKEDONIJA

ZA SPOMENIK TITU U SKOPLJU

Predsjednik Makedonije Branko Crvenkovski pokrenuo je inicijativu da se u Skoplju podigne spomenik Josipu Brozu Titu.

Ovaj predlog podržao je i predsjednik makedonske vlade Vlado Bučkovski. I predsjednik i premijer ističu Titovu historijsku ulogu u antifašističkom narodnooslobodilačkom ratu u Jugoslaviji kao i njegovu veliku ulogu u stvaranju i historiji makedonske države.

Ovu inicijativu podržao je i gradonačelnik Skoplja Trifun Kostovski koji se zalaže i za naučnu raspravu sa ciljem da se na taj način argumentovano ukaže na Titovo mesto u historiji.

Kao što je bilo i za očekivati, protiv je opoziciona partija VMRO DPMNE ali to protivljenje izaziva zaplet u opozicionom bloku jer makedonski socijalisti - koalicioni partner pomenute nacionalističke partije, naglašavaju da niko ne sme i ne treba da napada lik i delo Josipa Broza Tita, što znači da i oni podržavaju predlog da mu se u Skoplju podigne spomenik.

DRUŠTVO "KOČO RACIN"

Društvo "Kočo Racin", koje deluje u Beogradu, svojim javnim saopštenjem pridružilo se inicijativi predsednika Republike Makedonije Branka Crvenkovskog da se u Skoplju podigne spomenik Josipu Brozu Titu.

U ovom saopštenju se ističe:

- Smatramo da nas na ovu podršku obavezuje i samo ime Kočo Racina - revolucionara, pesnika, borca za socijalnu pravdu i nacionalnu slobodu, koji je u to ime dao najviše što se može - svoj život.

- U vreme obeležavanja 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom, najstrašnijom ideologijom koju je mogao da zamisli ljudski um, s ponosom se sećamo Tita i svih njegovih saboraca. U toku revolucije i NOR-a, Tito je neposredno ili posredno usmeravao revolucionarna kretanja, rešavajući mudro i u korist nacionalnog identiteta makedonskog naroda kritične trenutke revolucije. Tim potezima omogućio je Makedoncima da budu svoji na svome i da se za to u četvorogodišnjem ratu sami izbore proglašavanjem Republike Makedonije. Pod Titom, Makedonija je četrdeset godina bila priznata i uvažavana u međunarodnim odnosima.

BOSNA I HERCEGOVINA

DOSTA NAM JE STRADANJA OD FAŠISTA I FAŠIZMA

Borci narodnooslobodilačkog rada iz severoistočne Bosne, članovi SUBNOAR-a Tuzlanskog kantona, zahtevali su od

Vlade Republike Srpske da zabrani podizanje spomenika Draži Mihailoviću na Ozrenu. Oni smatraju da je krajnje vreme da Predsedništvo i Savet ministara BiH predlože a da zakonodavni organi zakonskim putem zaštite tekovine antifašizma i zabrane fašističke manifestacije i veličanje fašističkih kvislinga, kao i isticanje fašističkih obeležja na celom prostoru BiH.

U javnom saopštenju kojim se ovo udruženje obratilo javnosti, između ostalog, ističe se:

- Već šest godina u polovini naše zemlje BiH imamo zakonski izravnote četničke fašističke zlikovce i partizanske antifašističke oslobodioce. Prošlo je to, nažalost, bez reagovanja SUBNOR-a RS koji uz to odlučno odbija sva nastojanja za stvaranje jedinstvenog SUBNOAR-a BiH uprkos zajedničkoj i jedinstvenoj borbi u NOR-u 1941-1945.

- U desetoj smo godini od obustave rata a još zemljom kao nacionalni heroji hodaju najveći ratni zločinci.

- Uz sve napore koje čine borci NOAR-a i drugi sledbenici tekovina NOB-a na obnovi porušenih i oskrnavljenih spomenika najvećih bitaka i događaja na ovim prostorima u toku II svetskog rata, još su u ruševinama i tako veliki spomenici kao što su spomen-domovi i muzeji ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a. U žalosnom su stanju spomenici kozaračke epopeje, spomenici na Neretvi i Sutjesci, spomenikom u Vukosavcima i brojni drugi širom BiH.

- Vrhovi entitetske i državne vlasti i nacionalnih stranaka zdušno se, kad im to zatreba, pozivaju na ZAVNOBiH i AVNOJ čineći istovremeno sve da negiraju i zatiru velike tekovine NOB-a. Te iste snage su pokrovitelji obnove i javnog djelovanja ravnogorskog četničkog pokreta, brojnih proustaških udruga, udruženja mladih muslimana i drugih profašističkih organizacija i ekstremnih grupa.

- Pozivamo sve rodoljube, omladinu, radnike, intelektualce u zajednički antifašistički front za zaustavljanje povampirenog fašizma prije nego što počini nove zločine nad našim građanima i narodima. Dosta nam je stradanja od fašista i fašizma. Uz njihovo djelovanje, nema nam ulaska u evropske integracije, a to znači nema nam ni izlaska iz lavirinta stradanja i propadanja kroz koja prolazimo.

SARAJEVO PRIJATELJE NE ZABORAVLJA

Studio 99 organizovao je okrugli sto u znak sećanja na velike prijatelje Bosne i Hercegovine Miladina Živoćića, Ivana Đurića i Ivana Stambolića. O ovim humanistima, antifašistima i borcima za de-

mokratiju govorili su Božidar Gajo Sekulić, Vidosav Stevanović i Azra Šarac, a u razgovoru su učestvovali i Borka Pavićević, Obrad Savić, Živorad Kovačević, Hidajet Repovac, Vlatko Dolaček, Sejo Fetahagić, Veljko Droca, Rade Radovanović, Ljubo Babić, Rade Veljanovski i Adil Kulenović.

Živoćić, Đurić i Stambolić su svojevremeno, u znak podrške, uz ne male rizike, dolazili u blokirano i granatirano Sarajevo. Sada se naglašava da Sarajevo nikada neće zaboraviti svoje prijatelje i posebno podseća na reči Ivana Stambolića na Drugoj skupštini Srpskog građanskog veća:

"Obraćam se Srbima, svojim sunarodicima. Vekovni, gotovo egzistencijalni interes srpskog naroda danas jeste da odbrani pravo i mogućnost na zajednički život sa drugima..."

ZLOČIN JE ZLOČIN ČIJI DA JE

Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog antifašističkog rata Bosne i Hercegovine ne prihvata i osuđuje svako zlonamerno manipulisanje bilo kojim žrtvama iz poslednjeg rata, u Srebrenici, Sarajevu, Prijedoru ili bilo kojem drugom mestu u BiH, kako bi se prikriji ili umanjili zločini nad bilo kojim narodom, a u prvom redu nad bošnjačkim - naglašeno je u javnom saopštenju upućenom iz boračke organizacije.

U saopštenju je rečeno i:

- Ovakva politika ne samo da je po sebi zločin već pothranjuje i neminovno podstiče strasti za činjenje daljih zločina, što ne odgovara željama niti interesima bilo kojeg naroda ni građana, kao ni zajedničke nam države Bosne i Hercegovine. Utvrđivanje zločina isključivo na nacionalnoj osnovi i u režiji onih ljudi i političkih stranaka koje su te zločine počinili, vodi u dalje zločine.

- Punu istinu o izvršenim zločinima može i mora da utvrdi samo država Bosna i Hercegovina nepristrasnim i objektivnim ponašanjem u strogo određenoj zakonskoj proceduri.

- Isto tako, SUBNOAR BiH smatra neprihvatljivim i osuđuje kao štetnu i zločudnu praksu, pogotovo kada se radi o Sarajevu, glavnom gradu države BiH, da se jedan čitav narod, u ovom konkretnom slučaju srpski, isključuje iz mogućnosti da učestvuje u upravljanju gradom, što je njegovo prirodno i ustavno pravo koje mu se ne može uskratiti bilo kakvim izgovorima i političkim manipulacijama. Ovakva praksa u sebi sadrži sve elemente nama strane ideologije i ponašanja, bez obzira u kakvo se ruho željela zaodjenuti, i vodi ka daljem međunarodnom zavađanju, strahu, nepovjerenju, mržnji i otvorenom rušenju i razaranju Bosne i

Hercegovine kao države.

HRVATSKA

PROSLAVA 60. GODIŠNJICE POBEDE NAD FAŠIZMOM

Centralna proslava 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom u Hrvatskoj je održana pod pokroviteljstvom Predsednika Republike a u zajedničkoj organizaciji Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske (SABA), Hrvatskog sabora i grada Zagreba. Tom prilikom govorili su zagrebačka gradonačelnica Vlasta Pavić, predsednik SABA Krešimir Piškulić, potpredsednik Sabora Luka Bebić i predsednik Republike Stjepan Mesić. U okviru centralne manifestacije priređena je i izložba "Fotografski zapisi hrvatskog antifašističkog pokreta 1941-1945".

- Tekovine antifašizma nisu samo povijest nego i sadašnjost i budućnost suvremene Europe i Hrvatske" - reči su Vlaste Pavić.

- Zna se tko je započeo II svjetski rat, tko je u njemu pobedio i tko je bio poražen - naglasio je Stjepan Mesić i, pored ostalog, rekao: "Svjestan sam toga da postoje i oni koji uporno nastoje tvorevinu što se u vrijeme II svjetskog rata kitila imenom Nezavisne Države Hrvatske proglasiti temeljem i uzorom današnje hrvatske samostalnosti i samosvojnosti. To ne samo da je povijesno potpuno neutemeljeno, to je i u suprotnosti s Ustavom Republike Hrvatske. To je naprosto laž!"

- Hrvatski sabor poziva na čuvanje i unapređenje antifašističkih stečevina, za skrb nad sudionicima antifašističke borbe, na očuvanje antifašističke spomeničke baštine kao općekulturnog dobra, te zaštiti i afirmaciji temeljnih vrijednosti antifašizma - rekao je, između ostalog, Luka Bebić.

- Krešimir Piškulić je podsetio na razvoj antifašističkog pokreta u Hrvatskoj u kome su se od početka okupacije zajedno borili Hrvati, Srbi i nacionalne manjine i dodao: "Mi antifašistički borci završili smo rat 1945. i više ni sa kim ne ratujemo. I kada danas odajemo dužnu počast na gubilištima, to činimo bez zastava i simbola jer smatramo da je svako politiziranje suprotno poštovanju žrtve, a pogotovo kada je protkano govorom mržnje i netolerancije".

U pozdravnom telegramu premijera Ive Sanadera izražena je zahvalnost svim ljudima koji su ponosno i hrabro pružili otpor fašizmu.

Šezdeseta godišnjica pobeđe nad fašizmom obeležana je i mnogim manifestacijama širom Hrvatske. Posebno svečano bilo je u Labinu gde je tim povodom otkrivena bista Josipa Broza Tita na platou

sa kog se Tito 1971. obratio narodu ovog kraja. Ovim činom "ispunjena je velika želja građana Labina i Istre koji štiju Tita smatrajući da ih je svojim djelom najviše zadužio i pomagao u povijesti". Istarski župan Ivan Jakovčić tome je dodao i: "Istra je jako poštovala i voljela predsjednika Tita, a oni koji to ne razumiju, očito ne razumiju ni Istru".

SVE VIŠE MLADIH U KUMROVCU

Već tradicionalna svečanost "U mladosti je radost - u radosti je mladost", koju svake godine povodom Titovog rođendana u Kumrovcu organizuju Savez društava "Josip Broz Tito" i Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske, okupila je ove godine preko sedam hiljada ljudi iz Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore, Makedonije i Italije. Među njima je bio veliki broj mladih.

U ambijentu etno-sela, jer je Kumrovec praktično pretvoren u etnografski muzej, uz zvuke partizanskih pesama i emitovanje inserata iz Titovih govora, odvijao se celodnevni kulturno-umetnički, zabavni i sportski program.

Sa bine ispred Titove rodne, kuće prisut-

BADOVINAC I DALJE PREDSEDNIK

Na redovnoj Skupštini Saveza društava "Josip Broz Tito" Hrvatske za predsednika je ponovo izabran dr Tomislav Badovinar. Sekretar je Ilija Labus a članovi Predsedništva su i Đorđo Černac (Bujština), Engels Devescovi (Vodnjan), Luka Kevra (Pula), Lucijan Martinić (Labinština), Martin Matošević (Poreč), Romeo Matošević (Rovinj), Štefanija Novak (Varaždin), Branko Pratengrazer (Hrvatsko Zagorje), Branko Vlah (Rijeka), Zdravka Vučkovic (Zagreb) i Juraj Švenda (Muđumurje).

nima se najpre obratio Tomislav Badovinar, predsednik Saveza društava "Josip Broz Tito".

Naglašavajući da je ove godine manifestacija "U mladosti je radost - u radosti je mladost" posvećena i 60. godišnjici pobeđe nad fašizmom, Badovinar je sa žaljnjem konstatovao da se i 60. godina kasnije "suočavamo sa činjenicom da su fašistički sljedbenici i dalje prisutni". Među fašistička nedela uvrstio je i rušenje Titove skulpture, ovde u Kumrovcu. "Nevjerovatno je da su se u Hrvatskom saboru od pojedinaca mogle čuti najpogrdnije riječi o Titu, a izrečena je i najsramnija laž da nije antifašista. Upotrebljavani su falsifikati a pročitana je i nepostojeća naredba Tita, kojom se ga željelo prikazati kao zločinca" - rekao je Badovinar i zaključio da filofašisti, kvislinski - ustaše i četnici - još

nisu shvatili što je činio, šta čini i šta je fašizam.

"Tito je godinama bio naša zvijezda vodilja, a u svijetu naša putovnica" - rekao je potpredsednik SABA Hrvatske Josip Skupnjak, a načelnik opštine Kumrovec Srećko Blažičko okupljene je pozdravio zapevavši "Pozdrav Zagorja".

U ime Saveza društava "J. B. Tito" i SUBNOAR-a Bosne i Hercegovine skupu se obratio Raif Dizdarević, u ime SUBNOR-a Crne Gore dr Radoje Pajović, u ime Zveze borcev in udeležencev NOB-a Slovenije Lado Kocijan, u ime Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945. i njegovog vođanskog dela Nebojša Dragosavac i Georgije Jovičić. Govorio je još i Vitimir Grbac, predsednik Društva "Josip Broz Tito" iz Rijeke.

DEKLARACIJA O ANTIFAŠIZMU

Na osnovu Ustava Republike Hrvatske, Hrvatski sabor je usvojio Deklaraciju o antifašizmu kojom se, pored ostalog:

- potvrđuje antifašistička demokratska utemeljenost i opredeljenost Hrvatske i hrvatskog društva;

- potvrđuju temeljne vrednosti antifašizma i poziva na njihovu trajnu afirmaciju;

- naglašava duboka i trajna povezanost hrvatskog antifašizma sa opštim demokratskim tekovinama i izgradnjom savremene Evrope;

- naglašava važnost evropskog izbora Dana pobeđe nad fašizmom za Dan Evrope;

- pozivaju državne institucije da zakonskim sredstvima i delatnošću čuvaju i unapređuju antifašističke tekovine, rade na očuvanju antifašističke spomeničke baštine kao i na očuvanju dostojanstva i staranja o učesnicima antifašističke borbe.

Antifašistički borci i antifašisti Hrvatske smatraju da je usvajanje Deklaracije pozitivan čin ali istovremeno ističu da je ovaj dokument suviše uopšten, da ne odgovara na konkretne zahteve koje je Saboru uputio Savez antifašističkih boraca i antifašista, te da je više nego upadljivo da se u Deklaraciji izbegava pominjanje nekih pojmova poput narodnooslobodilačka borba i Narodnooslobodilačka vojska, pa se sa pravom postavlja pitanje koja je to onda vojska u II svetskom ratu u Hrvatskoj bila antifašistička.

PISMO BANIJSKIH PARTIZANA KOŠTUNICI

Zagrebačka sekcija VII banijske udarne divizije, u ime 6.500 u ratu poginulih i nekoliko stotina još živih boraca, uputila je pismo Vojislavu Koštunici, predsedniku Vlade Srbije, u kome se izražavaju osećanja revolta, čuđenja i ogorčenja zbog

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

toga što je u Srbiji zvanično reafirmisano četništvo Draže Mihailovića, najpre usvajanjem zakonskih propisa o izjednačavanju četnika i partizana a zatim i finansiranjem političkog zbora pripadnika i sledbenika Mihailovićevih četnika na Ravnoj gori.

Uz podsećanje da su u sastavu ove divizije Srbi i Srkinje bili zastupljeni sa više od 80 odsto, u pismu se, pored ostalog, ističe;

- Krvavo smo osjetili i doživjeli tko su i kakvi su bili četnici Draže Mihailovića. U vrijeme velikih, po zlu poznatih ofenziva njemačkih i okupatorskih snaga 1943. godine, potpomognutih ustaško-domobranskim postrojbama zloglasne NDH, četnici Draže Mihailovića nisu se našli na vatrenim linijama protiv okupatora, niti protiv ustaša, nego su, naprotiv, svoje oružje usmjerili protiv ugroženih partizanskih divizija I i II proleterske, III udarne i VII banijske u kojima su u tom razdoblju pretežno bili antifašisti Srbi, te protiv ostalih jedinica NOV i POJ - dalmatinskih, bosanskih, hercegovačkih. A kada je VII divizija sa stotinama ranjenika prešla Neretvu, gonjena od višestruko nadmoćnijih okupatorskih divizija, "domoljubi" - četnici Draže Mihailovića su na planini Prenj orgijaški slavodobitno zaprečavali odstupnicu već izmorenoj koloni antifašističkih boraca VII divizije ugrožavajući i uništavajući živote nemoćnih ranjenika...A tako je bivalo i na Sutjesci i u mnogim drugim bitkama partizana protiv njemačkih i talijanskih okupatorskih snaga...

- Priča gospodina ministra vanjskih poslova Srbije i Crne Gore da su u II svjetskom ratu na prostorima bivše okupirane Jugoslavije postojala dva paralelna oslobodilačka antifašistička pokreta - jedan četnički i drugi partizanski - najgnusnija je propagandna izmišljotina i povijesna laž. Ta dva pokreta nisu bila ni paralelna, a još manje međusobno komplementarna, nego su, naprotiv, bili međusobno potpuno suprotstavljeni.

- Neka najnoviji revizionisti ovog segmenta povijesti II svjetskog rata na tlu bivše Jugoslavije navedu konkretna mjesta i vrijeme gdje su četnici i kada vodili veće oružane akcije protiv njemačkih i talijanskih okupatora ili njihovih kvilinga, odnosno gdje su i kada okupatorske oružane snage poduzimale veće vojne operacije protiv četnika. Ne mogu, jer ih nije bilo. Ali se zato mogu navesti brojni primjeri terora i zločina četnika nad nevinim srpskim civilima, Hrvatima i Muslimanima (Bošnjacima)...Radili su prema Hrvatima i Muslimanima i antifašistički angažiranim Srbima isto ono što su činile ustaše u zloglasnoj NDH prema Srbima i antifašistički angažiranim Hrvatima...

- Ne čudi i ne zabrinjava što iza takvih

retrogradno-kompromitirajućih političkih opcija staju i zagovaraju ih pojedine ličnosti i neke političke partije. Iznenaduje nas i zabrinjava što su se po prvi put od 1945. godine iza njih našle neke državne institucije Republike Srbije, što bi moglo izazvati brojne negativne političke i druge štetne posljedice. Time bi se, prije svega, legalizirala i službeno podržala povijesna neistina, a na neistinama ili poluistinama ne može se graditi sretnija i spokojna budućnost.

- Rasplamsavanjem i legaliziranjem četničkih koncepcija neminovno se otežava prevazilaženje prisutnih političko-povijesnih tenzija i trauma i ostvarivanje politike pomirenja između Hrvata i Srba i ostalih naroda na prostorima bivše Jugoslavije jer su četnički politički programi oduvijek bili isključivi i prema susjednim narodima imperijalni i šovinistički. S obzirom na to, logično je očekivati da će to otežati normalizaciju odnosa i suradnju između država nastalih na području eks-Jugoslavije.

- Ti i takvi događaji u Srbiji potiču i ohrabruju iste takve nacionalističko-šovinističke snage u Hrvatskoj, a to bi i za Hrvatsku, a posebno za Srbe i sve antifašiste u Hrvatskoj, mogla biti zastrašujuća perspektiva...

NOVE KNJIGE UČESNIKA NOB-A

U izdanju "Golden marketing-Tehničke knjige" iz Zagreba izašla je i promovisana knjiga Zlatka Rendulića "General avnojevske Jugoslavije". Reč je o sećanjima jednog od najobrazovanijih generala bivše Jugoslovenske narodne armije koji u završnom delu knjige daje i svoje viđenje raspada JNA i Jugoslavije.

U okviru 60. godišnjice pobjede nad fašizmom u Zagrebu je predstavljena knjiga "Antifašistička Hrvatska - Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Hrvatske 1941-1945", čiji je suizdavač i Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske. Autor je dr Nikola Anić, koji je i član Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji. Promociju je vodio Josip Skupnjak, učesnik vrlo posećene tribine pozdravio je predsednik SABA Krešimir Piškulić a o knjizi su, pored autora i urednika, govorili prof. dr Ivo Goldštajn i akademici Petar Strčić i Dušan Bilandžić.

SLOVENIJA

DESNICA PODSTIČE "PREKRAJANJE ISTORIJE"

Grupa od 16 slovenačkih istoričara (profesori Filozofskog fakulteta u Ljubljani Božo Repe i Dušan Nečak, Jože Pirjavec iz Trsta, te Bojan Balkovec, Zdenko Čepič,

Irena Gantar Godina, Jasna Fišer, Aleksij Kalc, Branko Marušič, Marjan Matjašič, Milan Pahor, Jože Princič, Slavica Plahuta, Matjaž Rebolj, Nevenka Troha, Marjan Žnidarič) istupila je sa javnom izjavom u kojoj se izražava zabrinutost zbog stanja u kome se, posle promene vlasti u Sloveniji, našla istoričarska struka.

"Ne možemo se osloboditi osećanja da se vraća vreme kada je istorijska nauka bila upregnuta u kola državne i političke vlasti" - ističu ovi istoričari izražavajući istovremeno uverenje da se s novom slovenačkom (Janšinom) vladom zaoštrilo razgraničavanje između istoričara koji svojim tumačenjima služe interesima određenih krugova vlasti i onih koji prošlost tumače razvojno nezavisno od barijera koje se postavljaju zbog političke koristi.

U slovenačkim medijima odmah se postavilo pitanje na koje istoričare je usmerena ova žaoka. U ljubljanskom "Delu" mogao se pročitati odgovor koji je dao Oto Luthar, to jest da je reč o onim autorima koji, ne retko, uveravaju da su svojevremeno morali u Partiju pa da su se devedesetih "izlećili od partijske politike" i zatim počeli proveravati svoje spoznaje prošlosti.

U delima tih istoričara, a to su i udžbenici za osnovne i srednje škole, borba protiv okupatora i saradnja sa okupatorom označava se kao "građanski rat", organizacija TIGR kao "ilegalna teroristička grupa", kolaboranti kao "protivpartizanske i protivrevolucionarne snage". Shodno tome, izvor kolaboracije i odgovornosti nije politički, moralni i ideološki projekat kolaboranata, već narodnooslobodilački otpor i revolucija.

Za ove istoričare konvertite karakterističan je moralizatorski način pisanja, pri čemu se opravdava umesto da se objašnjava, pa se tako dospeva i do toga da se partizani i kolaboranti stavljaju u istu vrednosnu ravan da bi potom konvertiti komuniste poredeli sa fašistima, a antisemite, kakav je bio Rupnik, proglasili za patriote. U isti okvir se stavljaju i izjave preživelih domobrana, njihovih rođaka i drugih (istoričarskih) amatera, sve sa osnovnom tezom da su "domobrani tragične žrtve zavere slovenačkih komunisti", i to uz uporno istrajavanje na tvrdnji da su slovenački komunisti organizovali otpor protiv okupatora samo zato da bi lakše izveli revoluciju. Tim metodom istoričari konvertiti dolaze do rezimea da su Slovenci u ratnim godinama 1941-1945 doživeli "dvostruku agresiju" - napad Nemaca, Italijana i Mađara vođenih njihovim specifičnim totalitarnim ideologijama, i napad slovenačkih komunisti!?

Razume se po sebi da se u vreme obe-

ležavanja 60. godišnjice pobjede nad fašizmom u čitavoj Evropi i u svetu, u Sloveniji nije moglo preći ćutke preko ovakvih pristupa tumačenju novije istorije. Učesnici svih proslava u Sloveniji, svesni da njihovu državu zapljuskuje plima novog "prepakivanja prošlosti", bili su jedinstveni u opredeljenju da se moraju sprečiti falsifikovanja istorije i blaćenje narodnooslobodilačke borbe. Iz svih delova Slovenije stižu poruke i zahtevi:

- Znamo da razlikujemo dobro od zla - borbu protiv okupatora i saradnju sa njim. Sposobni smo da i sa vremenske distance ocenimo šta je tada bilo dobro i pravilno a šta krivo i naopako.

- Ne smemo dozvoliti da se padne u "crno-plavo jedoumlje" i da naša deca, unuci i praunuci, pod propagandnim pritiskom nove protivreformacije, zaborave ili uopšte ne saznaju šta se zapravo događalo. Ne dozvolimo da ne nauče da razlikuju dobro i zlo.

U tom kontekstu, mediji su vršili razne ankete. Tako je, na primer, i "Dolenjski list" postavio pitanje: "Koga će Evropa budućnosti, posle decenije burnih rasprava, proglasiti za pravične i poštene borce za ljudska prava, za demokratiju i pravedno društvo - partizane ili njihove protivnike? Ko se u stvari borio za domovinu, slovenstvo i samostalnu Sloveniju i da li su antifašisti istovremeno i zadržali komunisti?"

Svi odgovori objavljeni u ovom listu nedvosmisleni su:

- Nisam za izjednačavanje partizana i domobrana jer su domobrani priznavali okupatora i zakleli se Hitleru.

- Partizani su se borili za slobodu a domobrani su saradivali sa onima koji su hteli da podjarme nas Slovence.

- Izjednačavati u Sloveniji partizane i domobrane isto je kao kad bi se u Hrvatskoj izjednačili partizani i ustaše, a u Srbiji partizani i četnici.

Predsednik Zveze borcev Slovenije Janez Stanovnik ove novinske ankete podupire rezultatima do kojih se došlo naučnim istraživanjem javnog mnjenja: 75 do 80 odsto građana Slovenije stoji na stanovištu da su partizani vodili borbu za oslobođenje Slovenije i Evrope od okupatora i da je ta zasluga nesporna i večna.

NA MESTU GDE JE RAT OKONČAN

Na Poljani nad Prevljama, gde je, maja 1945, vođena poslednja bitka II svetskog rata, prilikom obeležavanja 60. godišnjice pobjede nad fašizmom, pred oko dve hiljade učesnika govorio je slovenački ministar odbrane Karl Erjavec. Pred spomenikom Slobodi i miru, on je naglasio da poštovanje domovine i naroda i odgovornost pred njima ne mogu imati

ideološke predznake. Zato se mora sačuvati poštovanje prema velikim i značajnim događajima prošlosti i odati priznanje nekadašnjim partizanima.

Erjavec je takođe rekao da se na neposredno proteklu prošlost mora gledati realno, neopterećeno. Godišnjice, koje po broju godina udaljuju od izvornog događaja, prilika su za sećanje ali prvenstveno za bolji objektivniji pogled na protekle događaje. Posebno je istakao: "Narodnooslobodilački pokret, oružani otpor i povezanost sa antifašističkim i antinacističkim pokretima i saveznicima u Evropi i svetu doveli su nas do konačne pobjede u zajednici sa pobjedničkom savezničkom koalicijom. Zato na Poljani slavimo ispravnost te odluke".

Nekadašnji partizani, okupljeni na Poljani, sa interesovanjem su čekali da vide kakav će da bude nastup aktuelnog slovenačkog ministra a ove njegove reči propratili su aplauzom.

Neposredni učesnik bitke na Poljani, partizanski komandant Ivan Dolničar podsetio je da se ovde XIV slovenačka divizija, dok se širom Evrope i Slovenije uveliko slavila pobjeda, sukobila sa odstupajućom okupatorskom vojskom i njenim pomagačima koji, uprkos potpisanoj kapitulaciji, nisu hteli da polože oružje, iako je i neposredni komandant ovih snaga general Aleksandar Ler, upravo pred Dolničarom, nedelju dana ranije u Topolšici potpisao predaju. "Bitki na Poljani, istakao je Dolničar, kod nas još nije pripisan pravi značaj".

Ovoj proslavi prisustvovao je i Robert Plan, član američke misije pri slovenačkoj IV operativnoj zoni na kraju II svetskog rata.

SVEČANOSTI U LJUBLJANI

Šezdeseta godišnjica oslobođenja Ljubljane obeležena je na Orlama pred spomenikom sto dvadesetorici palih boraca. Gradonačelnica Ljubljane Danica Simšič izrazila je zahvalnost partizanima za pobjedu nad fašizmom, nacizmom i domaćim izdajnicima. Pri tome je posebno istakla ulogu Gupčeve i Ljubljanske udarne brigade koja je oslobođenjem Ljubljane završila svoj borbeni put,

Oko deset hiljada građana Ljubljane 60. godišnjicu oslobođenja svog grada i pobjede nad nacifašizmom u II svetskom ratu proslavilo je na Kongresnom trgu. Od ranih sati omladina i građani učestvovali su u masovnoj trci duž "zelenog prstena" linijom prstena bodljikave žice kojim je 1942. godine okupator okružio Ljubljanu pretvarajući je tako u svojevrsan koncentracioni logor. I ovde je govorila gradonačelnica Danica Simšič a pored nje i predsednik Zveze borcev Slovenije Janez

Stanovnik koji je istakao da pobjeda nad nacifašizmom nije bila samo pobjeda oružja nego i pobjeda ideje i civilizacije nad snagama varvarstva. Ta pobjeda utrla je pravac modernoj istoriji. M. V.

NEMA OPRAVDANJA ZA KOLABORACIJU

U osilniškoj dolini, gde su Italijani u toku rata ubili ili oterali u koncentracione logore više od 60 odsto celokupnog stanovništva, pred spomenikom palim partizanima i žrtvama fašizma, na proslavi 60. godišnjice pobjede nad nacifašizmom, govorio je bivši predsednik Republike Slovenije Milan Kučan.

Naglasivši da su antifašizam, antinacizam i saveznička pobjeda nad tim zlom ugrađeni u temelje Evropske unije, Kučan je podsetio da je doprinos Slovenije zajedničkoj antifašističkoj borbi izuzetno velik, čist i priznat od strane saveznika. Otpor protiv okupatora bio je moralna dužnost, politički ispravan i istorijski utemeljen. Partizanska vojska bila je narodna vojska tesno povezana sa masovnim civilnim zaletem.

"Moramo biti ponosni na sve koji su u toj borbi učestvovali, od bazovičkih žrtava, pripadnika TIGR-a, španskih boraca, do pripadnika slovenačkih prekomorskih brigada", rekao je u nastavku Kučan dodavši da postoji i ono na šta se ne može biti ponosan. Tu je kolaboracija, politička i vojna saradnja sa okupatorom, za koju nije bilo i ne može da bude opravdanja. U ovaj blok Kučan je svrstao i nepotrebna posleratna pogubljenja i založio se da svi mrtvi budu dostono sahranjeni.

Kučan je posebno govorio o rezervisanosti i uzdržanosti aktuelne slovenačke politike prema proslavi 60. godišnjice formiranja posleratne slovenačke narodne vlade u Ajdovščini i pobjede nad fašizmom i nacizmom u celini, što, prema njegovim rečima, ukazuje na nedostatak samosvesti i nespremnost da se ispune predizborna obećanja da se vlada neće baviti prošlošću ni pitanjima koja dele Slovence: "Slovenci kao istorijski zreo i samosvestan narod moraju da budu sposobni da preuzmu svu svoju prošlost, takvu kakva je bila, i dobra i loša. Mora i može se s njom živeti i ne sme se dozvoliti da se zlo iz prošlosti nastavi u sadašnjosti i budućnosti. Ako bismo se sporazumeli da je okupacija bila osnovni uzrok svega što se događalo u ratu i posle njega, da su fašizam i nacizam bili najveće zlo odričući pravo Slovincima na opstanak, te da je otpor zato bio moralna dužnost - ne bi nam bilo teško sporazumeti se o svemu drugome. No, da bi se prevazišle podele, nije dovoljno da se o tome samo govori; treba nešto i da se čini..."

NIKOLA STOJANOVIĆ

* * * PRIVATIZACIJA POPUT SPRŽENE ZEMLJE * * *

Knjiga Kire Hadži Vasileva "Sudbine socijalizma - zagonetke proizvodnih i svojinskih odnosa" izuzetan je događaj a naročito što se pojavila u vrijeme koje karakterišu intenzivni procesi neoliberalističke globalizacije u funkciji novog svjetskog poretka, burni događaji i mnoštvo drastičnih oblika njihovog ispoljavanja, posebno na području ex-Jugoslavije, pa samim tim i BiH - istakao je na sarajevskoj promociji Nikola Stojanović koji je tom prilikom, između ostalog, rekao:

● Rijetki su slučajevi na prostorima ex-Jugoslavije koji svojim metodom podstiču na analitičko, naučno i teorijski zasnovano, sveobuhvatno i objektivno sagledavanje suštine procesa i karaktera mnoštva pojavnih oblika koji se ispoljavaju u savremenim uslovima. U savremenim pisanjima, da ne kažem "pisanijama", najčešće je prisutno bavljenje nekim pojavnim oblicima bez dubljeg kritičkog sagledavanja suštine procesa, njihovih zakonomjernosti i protivrječnosti, koji se u razvoju društva javljaju. Razlog tome treba, u prvom redu, tražiti u apriorističkom idejno-političkom opredjeljenju saobraženo ciljevima i sveukupnom djelovanju. To je i osnova nespornosti za argumentovano, naučno zasnovano sagledavanje procesa i uzroka prisutnih sadržaja javne retorike u funkciji jačanja netrpeljivosti u odnosu na svakog ko drugačije razmišlja. Radi toga danas, nama u BiH posebno, pa i šire, nedostaju spremnost i naponi da se na naučno-teorijskim osnovama razotkriju opštevladajući

proces, utvrde uzroci njihovih savremenih pojavnih oblika i ukaže na globalne okvire suštine daljnjih transformacija.

● Kiro Hadži Vasilev ukazuje na svu aktuelnost Marksove teorijske misli i primjene njegovog metoda pri sagledavanju društvenog i ekonomskog razvoja. Sa punim pravom posebno razgolićava od koga se i zbog čega socijalizam proglašava prevaziđenim, te zašto se i od strane koga negira i obezvrjeđuje izvorna Marksova teorija o uslovima nastanka i zakonomjernostima razvoja kapitalističke robne proizvodnje, suštini u njoj vladajućih proizvodnih odnosa i protivrječnostima rada i kapitala, zakonomjernosti između ogromnog rasta mase viška vrijednosti, porastom eksploatacije, i opadanja prosječne profitne stope, o ulozi kapitalističke robne proizvodnje u stalnom tehničkom revolucionisanju razvoja proizvodnih snaga, te protivrječnostima koje ti procesi rađaju i zbog kojih sami po sebi pripremaju prolaznost kapitalističkog sistema.

● Hadži Vasilev razotkriva ne samo klas-

ne protivnike Marksove teorije, antimarksisiste, nego još jače i ubitačnije kritikuje i one komunističke partije koje su se pojavile na izvištima te teorije i koje su se zaklinjale na dosledno ostvarivanje Marksove teorije a u praksi vršile njenu nedopustivu reviziju sa pogubnim posledicama. U tom smislu sa pravom kaže da je krah staljinizma i etatističkog monopolizma, od strane kapitalističke ideologije predstavljen kao definitivni krah socijalizma i marksizma.

● Objektivnom analizom programa, ostvarenja, zabluda, otpora i promašaja u praktičnoj realizaciji socijalističkih ideja, knjiga Kire Hadži Vasileva pruža mogućnost efikasnog suprotstavljanja vladajućoj tezi o propasti socijalističke ideje uopšte i afirmaciji vječnosti kapitalističkog sistema. Doprinosi podsticanju mladih generacija da se suprotstave nehumanim sadržajima neoliberalističke globalizacije koji se, pored osta-

log, izražavaju putem jačanja pljačkaškog kapitalizma gdje je interes krupnog kapitala osnovni vrijednosni kriterij za "urteđivanje odnosa u svijetu" pri čemu se nastoji da se to prikaže kao demokracija, čak i onda kada se drastično ugrožavaju nacionalne, političke, ekonomske i socijalne slobode ljudi i naroda.

● Pomenuta knjiga pomaže da se objek-

SARAJEVSKA PROMOCIJA KNJIGA KIRE HADŽI VASILEVA

Knjige Kire Hadži Vasileva - "Sudbine socijalizma-zagonetke proizvodnih i svojinskih odnosa" i "Međunacionalni odnosi-balkanska iskustva", izdanja Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji, promovisane su u Sarajevu u organizaciji Glavnog odbora SUBNOAR-a BiH i Društva "Josip Broz Tito".

"Glas istine" objavljuje šire izvode iz izlaganja profesora Ekonomskog fakulteta Nikole Stojanovića a na promociji su govorili i profesor Pravnog fakulteta Zdravko Grebo, Bogić Bogičević i Jokica Hadži Vasileva.

Zdravko Grebo je, pored ostalog, izdvojio tvrdnju Hadži Vasileva da, i pored kraha socijalističkih država, ideja socijalizma nije zauvek pokopana te da će se i ubuduće javljati u nekom novom vidu, što znači da nije u pravu Amerikanac japanskog porekla Frensis Fukujama koji u knjizi "Kraj istorije i poslednji čovek" zastupa tezu da je kapitalizam i na ekonomskom i na političkom planu dao sve najbolje, da je to poslednja stanica društvenog razvitka i da se nema šta drugo očekivati.

Govoreći o knjizi "Međunacionalni odnosi - balkanska iskustva", Bogić Bogičević je podržao stavove autora da su SFRJ razbile prvenstveno unutrašnje snage od kojih su one velikosrpske imale primarnu ulogu. Rat, koji je doneo mnogo zla svim narodima, mogao se izbeći.

tivo sagledaju procese i odnose iz prošlosti i da se koristi sve ono što je valjalo a postalo dio savremenih civilizacijskih vrijednosti, što podrazumjeva i korištenje nekih dostignuća iz starog sistema prilikom ostvarivanja procesa tranzicije u BiH. Trebalo je da uradimo slično onome što je uradila Slovenija koja je uspješna tranzicijska zemlja. Tom uspjehu je značajno doprinijela i neosporna činjenica da su samoupravljanje i društvena svojina omogućili decentralizovano odlučivanje i otvorenost privrede, što je stvorilo veoma povoljnu startnu poziciju. Za razliku od toga, u BiH su vladajući nacional-separatistički vrijednosni kriteriji doveli do pljačkaške privatizacije, instilili multietničko tržište i druge institucije koje su funkcionisale neuporedivo bolje nego u drugim socijalističkim zemljama u tranziciji. Zato kod nas prestrukturiranje i privatizacija liče na sprženu zemlju.

POMOGLI SU DRUŠTVU

Od prethodnog do ovog broja "Glas istine" materijalnim prilozi- ma pomogli su aktivnosti Društva: Ognjen Grković, Mina Kovačević, Jovanka Brkić, Branislav Mihailović, Radovan Pantović, Jovan Žarković, Ilija Obradović, Šime Kronja, Ana Miljanić, Ilija Radaković, Moma Vićentijević, Olga Đurašković Klus, Olivera Đurđić, Džemal Fejzo, Radoslav Ratković, Sinan Hasani, Vuk Dragašević, Miloš Stanimirović, Nikola Kmezić, Koča Bitoljanu, Jelica Bitoljanu, Slavko Popović, Dušan Vujatović, Stojan Jovanović, Nail Redžić, Branislav Jovanović, Alija Vejzagić, Fadil Taslaman, Žarko Sudžum, Azra Čemalović, Žika Stojišić, Toni Borovnik.